

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Організація і методика обліку дебіторської заборгованості на
ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0712-оа-з
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньої програми «Облік і аудит»

К.Ю. Гаркуша

Керівник к.е.н., доцент Удодова Я.В.

Рецензент д.е.н., професор Варламова І.С.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
«_____» _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Гаркуші Карині Юріївні

1. Тема роботи: Організація і методика обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»
керівник роботи Удодова Яна Вадимівна, к.е.н. доцент

затверджені наказом ЗНУ від 01.05.2023 р., № 651-с., 18.09.2023 р. № 1447-с.

1 Строк подання студентом роботи 01 грудня 2023р.

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): вивчити теоретичні аспекти обліку дебіторської заборгованості; вивчити особливості обліку дебіторської заборгованості ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»; проаналізувати проблеми обліку дебіторської заборгованості та шляхи її подолання на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить: 15 табл., 20 рис., 4 формули.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н. доцент Удодова Я.В.	19.08.2023	19.08.2023
2	к.е.н. доцент Удодова Я.В.	16.09.2023	16.09.2023
3	к.е.н. доцент Удодова Я.В.	07.10.2023	07.10.2023

7. Дата видачі завдання: 01.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2023	виконано
2.	Написання вступу	липень 2023	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2023	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2023	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2023	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2023	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2023	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2023	виконано

Студентка _____
(підпис)

К.Ю. Гаркуша

Керівник роботи _____
(підпис)

Я.В. Удодова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 107 с., 15 табл., 20 рис., 75 літературних джерела, 4 додатки.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ДЕБІТОРИ, РОЗРАХУНКОВО-ПЛАТІЖНІ ВІДНОСИНИ, ПІДПРИЄМСТВО, КЛАСИФІКАЦІЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ, РОБОТИ, ПОСЛУГИ, ДІЯЛЬНІСТЬ, СПРАВЕДЛИВА ВАРТІСТЬ, РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ

Об'єктом дослідження є процес обліку дебіторської заборгованості, його організаційне забезпечення та шляхи удосконалення в системі внутрішнього контролю на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ».

Мета кваліфікаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних і практичних аспектів організації обліку дебіторської заборгованості та розробка можливих пропозицій стосовно його удосконалення.

Методи дослідження – аналіз та синтез; системний аналіз; причинно-наслідковий зв'язок; абстрактно-логічні методи; метод моделювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, організаційних, методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку дебіторської заборгованості та пропонування шляхів удосконалення системи внутрішнього контролю. У процесі проведеного дослідження отримано такі основні наукові та практичні результати:

- уточнено сутність поняття дебіторської заборгованості, що надасть змогу розкрити сутність поняття на підставі поглибленого вивчення особливостей і характерних ознак цього виду активів та підвищить реальну оцінку зазначених об'єктів обліку;

- запропоновано класифікацію поточної дебіторської заборгованості як

комплексна система показників, за критеріями до яких ведеться облік;

– розроблені пропозиції щодо послідовності етапів формування або коригування резерву сумнівних боргів, що дозволяє підвищити якісний рівень облікової та звітної інформації щодо дебіторської заборгованості та згруповано фактографічно-облікову інформацію;

– розроблено форму внутрішньої звітності дебіторської заборгованості покупців та замовників, формування якої дозволить суттєво підвищити якісний рівень інформаційного забезпечення управлінських рішень щодо взаємовідношень з дебіторами та форму і методику заповнення реєстру для аналітичного обліку КБПК та відображення їх на позабалансовому рахунку 08 «Бланки сурової звітності» та доповнено форму «Інвентаризаційного акту ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» аналітичними даними та розрахунками, щоб підтвердити достовірність і реальність дебіторської заборгованості;

– рекомендовано ввести систему управління дебіторської заборгованості, яка буде пов'язана з запровадженням кредитної політики на підприємстві і одночасно з використанням методів управління, своєчасної оплати.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці рекомендацій, спрямованих на вдосконалення обліку і внутрішнього контролю дебіторської заборгованості в системі забезпечення інтересів користувачів. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку дебіторської заборгованості сучасним умовам господарювання, своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівником. Отримані результати можуть використовуватися при розробці нормативних матеріалів з обліку і внутрішнього контролю, а також для покращення облікової політики ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ».

SUMMARY

Qualifying work contains: 107 pp., 15 tab., 20 fig., 75 references, 4 annex.

ACCOUNT RECEIVABLE, DEBTORS, SETTLEMENT AND PAYMENT RELATIONS, ENTERPRISE, CLASSIFICATION, REALIZATION, WORKS, SERVICES, ACTIVITY, FAIRVALUE, RESERVE OF DOUBTFUL DEBTS

A research object is a process of account of account receivable, him or ware and ways of improvement in the internal checking system at A-SOLUTIONS DEVELOPMENT LLC.

An aim of qualifying work is scientific ground of theoretical and practical aspects of organization of account of account receivable and development of possible suggestions in relation to his improvement.

Research methods are an analysis and synthesis; analysis of the systems; cause-consequence connection; abstractly-logical methods; design method.

The scientific novelty of the got results consists in the ground of theoretical, organizational, methodical positions and development of practical recommendations in relation to perfection of account of account receivable and suggestion of ways of improvement of the internal checking system. In the process of undertaken a study such basic scientific and practical results are got:

- essence of concept of account receivable, that will give possibility to expose;
- essence of concept on the basis of deep study of features and characteristic signs of this type of assets and will promote the real estimation of the marked objects of account, is specified;
- classification of floating debtor debt is offered as a complex system of indexes on criteria to that an account is conducted;
- the worked out suggestions in relation to the sequence of the stages of forming or adjustment of reserve of doubtful debts, that allows to promote the quality level of accounting and current information in relation to an account receivable

and factual – accounting information is grouped;

– the form of the internal accounting of account receivable of customers and customers, forming of that will allow substantially to promote the quality level of the informative providing of administrative decisions in relation to mutual relations with debtors and form and methodology of filling to the register for the analytical accounting of and reflection of them on an off-balance sheet account 08 "Forms of the severe accounting" and the form of the taking of inventory act is complemented A-SOLUTIONS DEVELOPMENT LLC. By analytical data calculations, is worked out, to validity and reality account receivable;

– it is recommended to enter control system of account receivable, that will be related to the input of credit politics on an enterprise and simultaneously from the use of methods of management, timely payment.

The practical value of the got results of research consists in development of the recommendations sent to perfection of account and internal control of account receivable in the system of providing of interests of users. Application of the recommendations offered in practice by an author will allow to provide the adequate reflection of operations from the account of account receivable to the modern terms of ménage, timely receipt and analysis of necessary information by a leader.

The got results can be drawn on at development of normative materials from an account and internal control, and also for the improvement of registration politics A-SOLUTIONS DEVELOPMENT LLC.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ВСТУП..... 11

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНOSTI

1.1 Визначення і види заборгованості..... 16

1.2 Визнання та оцінка дебіторської заборгованості, порядок її обліку.... 25

1.3 Регулювання обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та
зарубіжній практиці..... 34

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI НА ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ
ДЕВЕЛОПМЕНТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства..... 39

2.2 Порядок документального оформлення дебіторської заборгованості. 51

2.3 Аналітичний та синтетичний облік дебіторської заборгованості..... 59

РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI
ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ НА ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ
ДЕВЕЛОПМЕНТ»

3.1 Удосконалення організації обліку дебіторської заборгованості..... 69

3.2 Удосконалення обліку резерву сумнівних боргів..... 80

3.3 Шляхи удосконалення системи внутрішнього контролю обліку
дебіторської заборгованості на підприємстві..... 88

ВИСНОВКИ..... 93

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ..... 96

ДОДАТОК А Облік розрахунків з покупцями і замовниками..... 104

ДОДАТОК Б Облік інших операцій, пов'язаних з видачею авансів.....	105
ДОДАТОК В Бухгалтерський баланс ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» (Звіт про фінансовий стан).....	106
ДОДАТОК Д Фінансова звітність ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» (Звіт профінансові результати).....	107

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

Дт – дебіт

ЗУ – Закон України

і т.д. – і так далі

КМУ – Кабінет Міністрів України

Кт – кредит

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності.

МСБО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

п. – пункт

ПАТ – публічне акціонерне товариство

ПДВ – податок на додану вартість

НП(С)БО – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку.

р. – рік

Рах. – рахунок

Субрах. – субрахунок

тис. грн. – тисяч гривень

% – відсотки

ВСТУП

В умовах приведення вітчизняної економічної системи у відповідність з міжнародними стандартами виникає багато проблем, які потребують швидкого та ефективного вирішення, адже від цього залежить функціонування економіки і комерційного успіху підприємств.

У нашій державі процес формування сприятливих умов для господарських розрахунків стримується недосконалістю законодавчої бази, що проявляється у непристосованості до практичного застосування. Насамперед це стосується того, що вітчизняний виробник, який у відповідності з договором відвантажує продукцію споживачам, але при цьому не має жодних гарантій на своєчасне одержання грошей через невизначений правовий статус боргів. Як наслідок з обороту вилучаються величезні грошові маси, що породжує дефіцит грошей. Значним недоліком у законодавстві є те, що воно не стимулює створення резерву сумнівних боргів, адже даний процес вимагає вилучення з обороту значних коштів, що могли б бути задіяні в інших сферах діяльності підприємства, а їх необхідно резервувати, однак при цьому вони не включаються до валових витрат у податковому обліку, що в свою чергу не впливає на зменшення податку на прибуток. Цей процес супроводжується ростом дебіторської та кредиторської заборгованості.

У країнах з розвинутою економікою підприємства не залежать від своєчасного перерахунку грошових коштів покупцями. Вони мають змогу безпосередньо перетворювати грошові вимоги на гроші під заставу боргових вимог. А в українській практиці даний механізм управління дебіторською заборгованістю не налагоджено і доки це не буде зроблено, проблема не платежів не буде вирішена.

Актуальність теми дослідження визначається важливістю удосконалення організації розрахунків, у розв'язанні глобальних економічних проблем України, і необхідністю трансформації бухгалтерського обліку

розрахунків відповідно до економічних відносин ринкового спрямування.

Саме ефективна організація розрахунків повинна активно сприяти зміцненню договірної дисципліни; підвищенню відповідальності підприємств за своєчасне і в повному обсязі здійснення платежів за всіма зобов'язаннями; прискоренню обороту коштів; ефективному використанню тимчасово вільних коштів.

Метою роботи є наукове обґрунтування теоретичних і практичних аспектів організації обліку дебіторської заборгованості та розробка можливих пропозицій стосовно його удосконалення.

Для досягнення поставленої мети були поставлені і вирішені наступні завдання:

- провести аналіз спеціальної літератури і нормативної бази для узагальнення наукових підходів щодо визначення дебіторської заборгованості як економічної категорії з метою її уточнення;

- запропонувати наукові підходи щодо класифікації поточної дебіторської заборгованості;

- визначити особливості формування резерву сумнівних боргів;

- удосконалити організацію аналітичного обліку на підприємстві;

- обґрунтувати пропозиції щодо інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості на підприємстві;

- розробити пропозиції щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю обліку дебіторської заборгованості на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес обліку дебіторської заборгованості, його організаційне забезпечення та шляхи удосконалення в системі внутрішнього контролю на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційно-методичних та практичних аспектів обліку дебіторської заборгованості.

У процесі написання кваліфікаційної роботи теоретично-методичну базу дослідження склали загальнонаукові та специфічні методи. Для вирішення поставлених завдань використовувались методи аналізу та синтезу (для

дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості); системного аналізу (для вирішення методичних засад формування моделі управління дебіторської заборгованості); причинно-наслідкового зв'язку (при класифікації видів дебіторської заборгованості); абстрактно-логічні методи дослідження (для здійснення теоретичних узагальнень та формування висновків); метод моделювання (для узагальнення ситуацій виведення залежностей, які дозволяють спрогнозувати розвиток явищ).

Інформативною базою кваліфікаційної роботи обране товариство обмеженою відповідальністю «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ».

При виконанні роботи використані фундаментальні концепції та гіпотези сучасної теорії бухгалтерського обліку, контролю, аналізу і управління; нормативно-правові акти України; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів; монографічні та періодичні фахові видання; матеріали всеукраїнських і міжнародних наукових і науково-практичних конференцій; дані бухгалтерського обліку та звітності ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»; інтернет-ресурси тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, організаційних, методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку дебіторської заборгованості та пропонування шляхів удосконалення системи внутрішнього контролю. У процесі проведеного дослідження отримано такі основні наукові та практичні результати:

- уточнено сутність поняття дебіторської заборгованості як суми заборгованості юридичних і фізичних осіб підприємству на певну дату, яка виникає внаслідок господарських операцій, що відбувалися в результаті минулих подій, яку кредитор має право вимагати відшкодування і суму, якої на цей період необхідно враховувати в складі активів підприємства-кредитора;

- запропоновано класифікацію поточної дебіторської заборгованості як комплексна система показників, за критеріями до яких ведеться облік: за об'єктами, по відношенню до яких виникла дебіторська заборгованість; за

строком погашення; за своєчасністю погашення;

– розроблені пропозиції щодо послідовності етапів формування або коригування резерву сумнівних боргів, що дозволяє підвищити якісний рівень облікової та звітної інформації щодо дебіторської заборгованості та згруповано фактографічно-облікову інформацію, що дасть можливість під час внутрішнього контролю дебіторської заборгованості приділити особливу увагу законності розрахунків, їх доцільності, документальної обґрунтованості і правильності відображення в бухгалтерському обліку;

– розроблено форму внутрішньої звітності дебіторської заборгованості покупців та замовників, формування якої дозволить суттєво підвищити якісний рівень інформаційного забезпечення управлінських рішень щодо взаємовідношень з дебіторами та форму й методику заповнення регістру для аналітичного обліку КБПК та відображення їх на позабалансовому рахунку 08 «Бланки сурової звітності» та доповнено форму «Інвентаризаційного акту ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» аналітичними даними та розрахунками, щоб підтвердити достовірність і реальність дебіторської заборгованості;

– рекомендовано ввести систему управління дебіторської заборгованості, яка буде пов'язана з запровадженням кредитної політики на підприємстві і одночасно з використанням методів управління, своєчасної оплати.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці рекомендацій, спрямованих на вдосконалення обліку і внутрішнього контролю дебіторської заборгованості в системі забезпечення інтересів користувачів. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку дебіторської заборгованості сучасним умовам господарювання, своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівником. Отримані результати можуть використовуватися при розробці нормативних матеріалів з обліку і внутрішнього контролю, а також для покращення облікової політики

ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ».

Основні результати дослідження, що викладені в науковій роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення на V Міжнародній науково-практичній Інтернет конференції «Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансові та управлінські аспекти» (м. Дубляни, 22-23 березня 2023 року), XVI Були надруковані тези доповідей: «Проблеми управління дебіторської заборгованості на підприємстві», «Удосконалення порядку систематизації дебіторської заборгованості у бізнесі», Оpubлікована наступна стаття: «Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємствах України» в журналі «Вісник ЗНУ» (2023). За результатами наукового дослідження в наукових виданнях опубліковано 1 наукова стаття та 3 тез доповідей на конференціях.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку використаної літератури.

Загальний обсяг роботи становить 105 сторінки, на яких розміщено 20 рисунків, 15 таблиць, 4 формули, 4 додатки та 71 пунктів списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1 Визначення та види дебіторської заборгованості

Реалізуючи товари, роботи, послуги підприємство, як правило, не отримує оплату одразу, тобто відбувається кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості.

Дебіторською вважається заборгованість підприємству різних інших підприємств та осіб, що виникла на певну дату, а дебітори — це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їхніх еквівалентів або інших активів.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності регламентуються положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [10].

У розвиток питань теорії й методології обліку дебіторської заборгованості суттєвий вклад зробили відомі вітчизняні вчені: М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, С.Ф. Голов, Н. Гура, М.Я. Дем'яненко, Г.Г. Кірейцев, Н. Матицина, Л.В. Нападовська, П.Т. Саблук, В.К. Савчук, В.В. Сопко, П.Я. Хомин та інші. Крім того, актуальність цього питання повинна концептувати і посилювати увагу керівників підприємств на розробці власних стратегій управління дебіторською заборгованістю, які мають бути спрямовані на оптимізацію загального її розміру, забезпечення своєчасної інкасації боргу, а також за потреби – на реструктуризацію заборгованості.

Слід зазначити, що закордонні та вітчизняні вчені визначають термін «дебіторська заборгованість» по різному. Тлумачення даного поняття різними науковцями зазначено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення сутності дебіторської заборгованості

Автор	Визначення
НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти»	Дебіторська заборгованість, що не призначена для продажу, - дебіторська заборгованість, котра виникає в результаті надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржнику та не є фінансовим активом, що призначений для перепродажу
Славюк В.І.	Фактично дебіторську заборгованість можна розглядати як безвідсоткову позику покупцям чи замовникам, у котру підприємство здійснює інвестування оборотного капіталу
НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Дебіторська заборгованість - це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату
Наказ "Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (Положення, п. 4)" № 237 від 08.10.99	Дебіторська заборгованість - фінансовий актив установи, що виникає внаслідок договірних відносин між двома юридичними особами, серед яких одна, що є власником активу, після настання відповідних умов угоди має право на отримання платежів, товарів, робіт та послуг
Соловей Н.В., Маліношевська К.І.	Дебіторська заборгованість - це частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів
Бутинець Ф.Ф.	Дебіторська заборгованість - це сума заборгованостей підприємств на певну дату
Бріхгем Є	Дебіторська заборгованість - це суми, очікувані до надходження від клієнтів за вже продані товари
Кузенко Т. Б., Сизова В С.	Дебіторська заборгованість - це складова оборотного капіталу, яка становить собою вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, робіт, послуг
Шил В Ю.	Дебіторська заборгованість за своєю суттю є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу

Як бачимо з наведених визначень, що різні автори по – різному трактують визначення дебіторської заборгованості, але при цьому не змінюється її суть.

Розбіжності у визначенні сутності полягають у тому, що згідно з

визначенням дебіторської заборгованості за НП(С)БО 10 дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів.

Під таке трактування підлягає як заборгованість дебіторів, яка утримується підприємством до дати погашення, так і заборгованість дебіторів, призначена для перепродажу. Тобто визначення, що наведене в НП(С)БО 10, є ширшим, оскільки охоплює всю заборгованість підприємству, у тому числі й ту, яка по суті є фінансовими інвестиціями [33].

Також визначення у широкому значенні надає і Бутинець Ф. Ф. При цьому визначення, що надає Шип В. Ю., є більш розглянутим та розкриває сутність дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість разом з виробничими запасами найчастіше складає значну частку в структурі активу балансу підприємства. Створення значних її обсягів викликає низьку платоспроможність підприємства. Дебіторська заборгованість відображається у формі № 1 «Баланс» у складі активів [16, С. 10-11].

Відповідно до НП(С)БО 10 під дебіторською заборгованістю розуміють актив у випадку, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена. На основі проведеного дослідження і узагальнення змісту основних нормативних документів та спеціальної літератури за темою автором уточнено сутність поняття дебіторської заборгованості як суми заборгованості юридичних і фізичних осіб підприємству на певну дату, яка виникає внаслідок господарських операцій, що відбулись в результаті минулих подій, яку кредитор має право вимагати відшкодувати і суму, якою на цей період необхідно враховувати у складі активів підприємства-кредитора.

Відповідно до НП(С)БО 10 дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну.

Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення та оцінки

відображення її в балансі [18, С. 128-130].

Виникнення дебіторської заборгованості – це об'єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції.

Проте на її розмір та структуру впливає ряд факторів, які можна поділити на дві основні групи: зовнішні та внутрішні.

Зовнішні фактори практично не залежать від діяльності підприємств і обмежити їх вплив досить складно (рисунок 1.1).

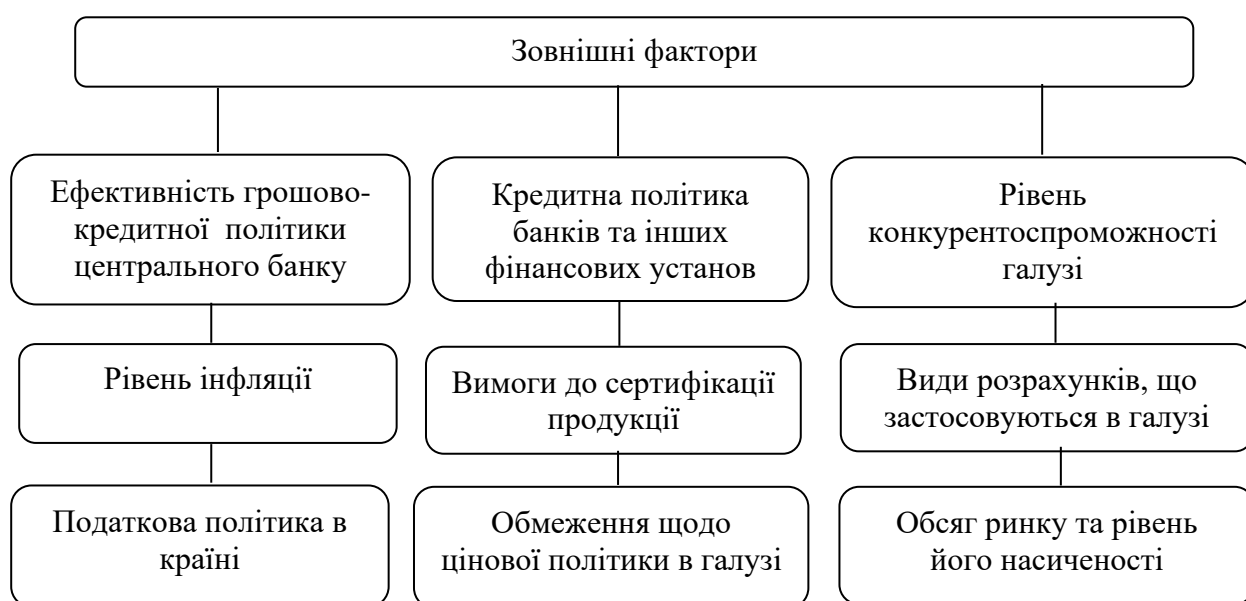

Рисунок 1.1 – Склад зовнішніх факторів, що визначають розмір дебіторської заборгованості дебіторської заборгованості

Внутрішні залежать від того, наскільки організовано управління дебіторською заборгованістю в межах діяльності підприємства (рисунок 1.2).

Дебіторська заборгованість покупців – це фактично безвідсоткова позика контрагентам. Її рівень визначається підприємством за умовами розрахунків зі своїми клієнтами.

Управління дебіторською заборгованістю є важливою частиною фінансового управління компанії, оскільки вона впливає на часовий розклад

отримання грошових коштів та може впливати на її здатність забезпечити поточні фінансові зобов'язання.

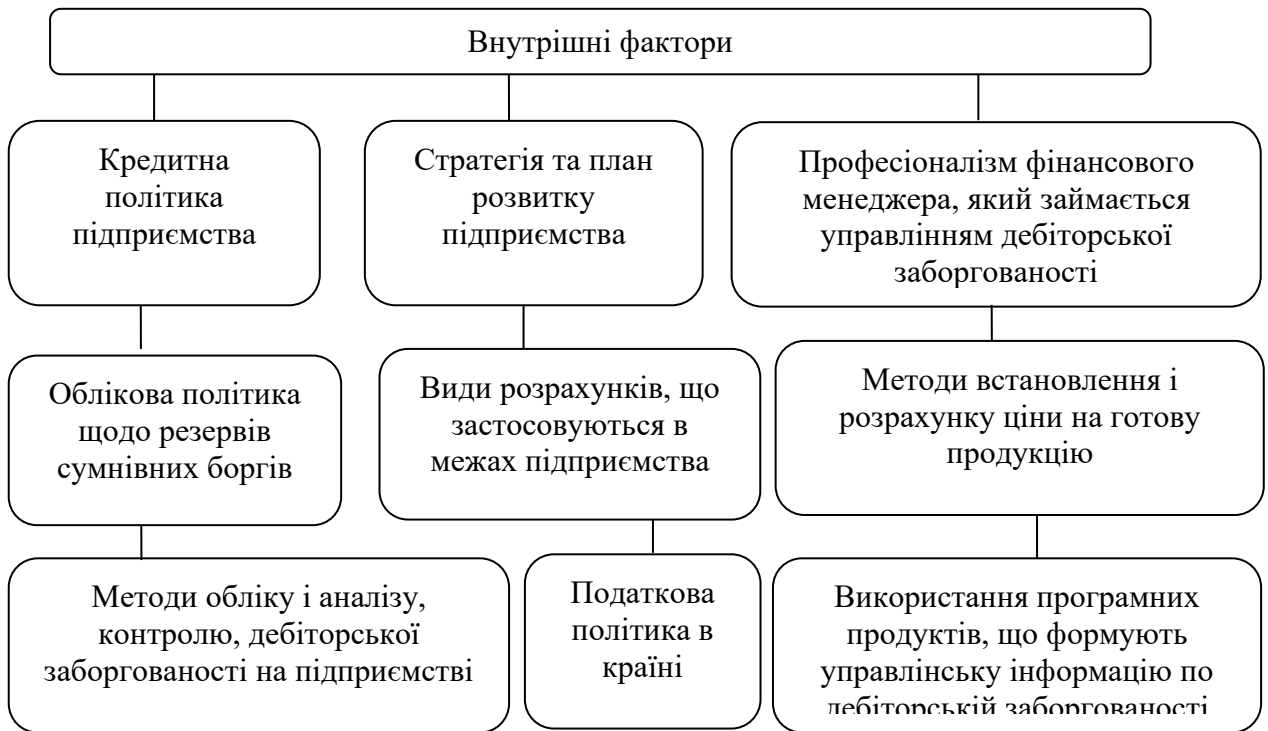

Рисунок 1.2 – Склад внутрішніх факторів, що визначають розмір дебіторської заборгованості

Якщо ці умови є суворими, то зменшується обсяг продажу товарів через те, що покупці не мають можливості придбати товар в кредит і, відповідно, зменшується величина дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів. З іншого боку, якщо розрахункові умови послаблюються, з'являється більше замовників, зростає товарооборот і сума дебіторської заборгованості. Послаблення розрахункових умов, що збільшує дебіторську заборгованість покупців, має свої переваги і недоліки. Так, з одного боку – це зростання обсягу продажу товарів та прибутку, а з іншого – збільшення суми безнадійних боргів та додаткові фінансові витрати через наявність на балансі дебіторської заборгованості [7, С. 34-35].

Розглядаючи дебіторську заборгованість, не можна не помітити наявності широкого спектра її видів. Від того, наскільки правильно здійснено

поділ та класифікацію об'єктів обліку, а також від того, наскільки правильно обрано класифікаційні ознаки, може залежити і сам порядок обліку як групи, так і окремого об'єкта. Поділ повинен бути заснований на економічному критерії і виходячи з економічного та цільового призначення речей.

Наукова класифікація є методом дослідження множини об'єктів шляхом їх поділу на класи (групи) за відповідною загальною ознакою, представляє собою спосіб пізнання сутності, змісту, ступеня схожості і різниці об'єктів. Нерозуміння теоретичних основ класифікації іноді призводить не тільки до некоректного застосування деяких термінів, понять, але і до помилок при класифікації. У сучасній економічній практиці під дебіторською заборгованістю слід розуміти активи, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких приведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Тобто зміст, місце і роль дебіторської заборгованості розглядають в прикладному аспекті – як складовий елемент активів, що формується в ринковому механізмі на основі договорів поставки або продажу (рисунок 1.3).

Рисунок 1.3 – Класифікація дебіторської заборгованості за НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»

Основними критеріями поточної дебіторської заборгованості відмінності від довгострокової заборгованості є те, що вона виникає в ході нормального операційного циклу та строк її погашення не більше 12 місяців з дати балансу.

На рисунку 1.4 приведено види поточної дебіторської заборгованості, які ми пропонуємо класифікувати за критеріями, відповідно до яких ведеться її облік:

- за об'єктами, по відношенню до яких виникла дебіторська заборгованість;
- за строком погашення та його зв'язку з нормальним операційним циклом;
- за своєчасністю погашення.

Таким чином поточна дебіторська заборгованість поділяється на три види. При цьому сумнівна впливає з нормальної при нарахуванні резерву сумнівних боргів, а безнадійна із сумнівної при списанні заборгованості з балансу.

Дебіторська заборгованість буває забезпечена (векселями) та незабезпечена. Дебіторська заборгованість поділяється на: безнадійну, сумнівну, дійсну. Згідно з НП(С)БО № 10, безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позивної давності. Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником. Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Залежно від виникнення дебіторська заборгованість поділяється на:

- дебіторську заборгованість за роботи, товари, послуги;
- векселі отримані;
- дебіторську заборгованість за розрахунками;

- послугова дебіторська заборгованість;
- іншу поточну дебіторську заборгованість.

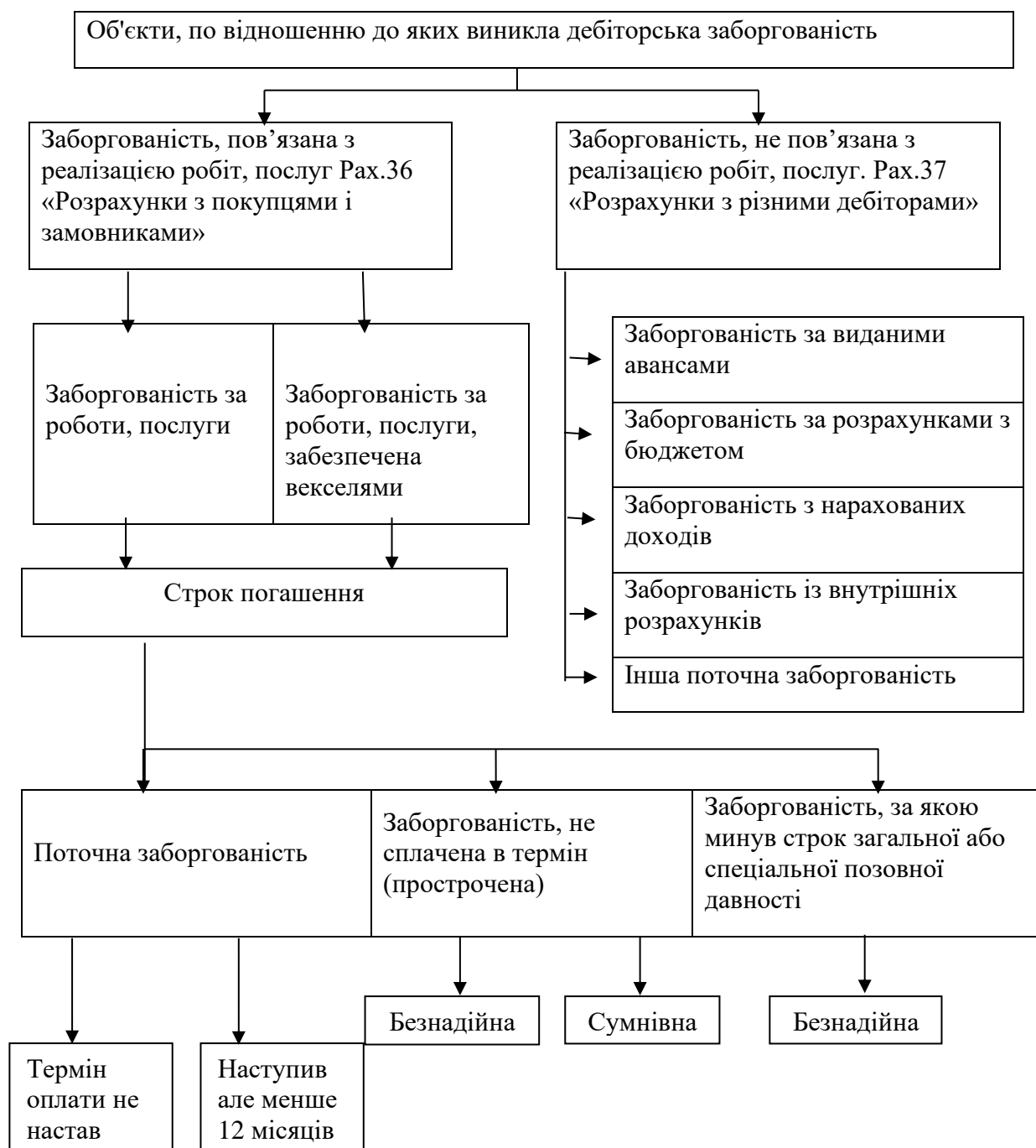

Рисунок 1.4 – Класифікація поточної дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги виникає, коли підприємство реалізує товари в кредит, тобто з відстроченням платежу.

Векселі отримані – це заборгованість за розрахунками з покупцями,

замовниками та іншими дебіторами по відвантаженій продукції (товарах), виконаних роботах і наданих послугах, які забезпечені одержаними вексями.

Вексель – це цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання особи, що видала вексель (векседавець) сплатити певну суму, коли настане встановлений термін на користь власника векся (векселеотримувача).

При реалізації товарів у кредит підприємство має ризик непогашення всієї дебіторської заборгованості. Тому на підприємстві завжди є дебіторська заборгованість, щодо повернення якої є сумніви.

Сумнівний борг – це поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Сумнівні борги завищують реальний результат від реалізації, тому, згідно з принципом обачності, підприємство повинне визначити можливі витрати від неповернення частини боргів покупцями у момент визначення доходу від реалізації, а не в тому періоді, коли покупці не змогли оплатити товар.

Фінансова служба аналізує дебіторську заборгованість по кожному сумнівному боргу з розрахунком платоспроможності боржника і його фінансового стану. Величина резервного фонду розраховується, або у вигляді встановленого проценту від розміру заборгованості відповідно частці сумнівних боргів, або у формі відрахувань по кожному боргу. За формуванням резерву сумнівних боргів необхідний контроль у зв'язку з тим, що у фонд направляється прибуток до оподаткування [59, с. 438]. Ця необхідність обумовлена тим, що у ряді випадків відволікання коштів у дебіторську заборгованість, яка виникає по розрахунках за відвантажену продукцію призводить до несвоєчасної оплати податків та платежів до бюджету.

При визнанні дебіторської заборгованості безнадійною, тобто дебіторською заборгованістю, щодо якої існує впевненість щодо її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності, вона

буде списана за рахунок резерву.

Безнадійна дебіторська заборгованість – це не тільки результат невмілого управління реалізацією продукції (робіт, послуг), а і прорахунків виробничих і фінансових менеджерів підприємства. Її зростання стимульоване непродуманою політикою державної підтримки неефективних підприємств. Так, з боку підприємств і держави неодноразово впроваджувались різноманітні схеми проведення взаєморозрахунків, прощення боргів, що являє собою викорінювання наслідків, але не причин утворення безнадійної дебіторської заборгованості, оскільки реструктуризація самих неефективних підприємств не проводилася і не стимулювалася.

Підприємства безсилі ефективно працювати самостійно з безнадійними боржниками доти, поки не буде можливості обміну боргів на майно боржника, що, в свою чергу, пов'язано з двома дуже складними проблемами: приватизацією і оцінкою майна. Ці проблеми, можливо, вирішить чіткий механізм банкрутства підприємства.

Прострочена дебіторська заборгованість – це область застосування фінансового управління підприємством. Тут доцільно розподіляти прострочену дебіторську заборгованість за термінами її виникнення і застосовувати різні методи її зменшення: використання різних форм рефінансування дебіторської заборгованості, переклад її в не грошові високоліквідні оборотні активи, продаж боргів на борговому ринку, оформлення векселів і їх продаж, застосування також факторингових операцій [60, с. 195].

1.2 Визнання та оцінка заборгованості, порядок її обліку

Відповідно до НП(С)БО № 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість визнається активом, якщо:

- існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод;
- може бути достовірно визначена її сума.

Завдання обліку дебіторської заборгованості наведено на рисунку 1.5.

Рисунок 1.5 – Завдання обліку дебіторської заборгованості

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, роботи, послуги з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів та/або їх еквівалентів, що підлягають отриманню за продукцію, товари, роботи, послуги, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді її нарахування. Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від вигляду

заборгованості та умов її погашення.

Із часом статус заборгованості може змінитися. Наприклад, поточна заборгованість має бути переведена в довгострокову, якщо по цій заборгованості відстрочена дата погашення та в зв'язку із цим вона настає після закінчення строку, що перевищує дванадцять місяців з дати балансу. За довгостроковою заборгованістю з часом відбувається природний процес переходу в короткострокову, оскільки рано чи пізно строк погашення такої заборгованості (у повному обсязі або частково) стає менше дванадцяти місяців з дати балансу. В бухгалтерському обліку, як правило, таке переведення дебіторської заборгованості з довгострокової в короткострокову або навпаки не відображається, оскільки дебіторська заборгованість відображається на рахунках Плану рахунків за її видами, а не за строками погашення.

Порядок оцінки дебіторської заборгованості наведено на рисунку 1.6.

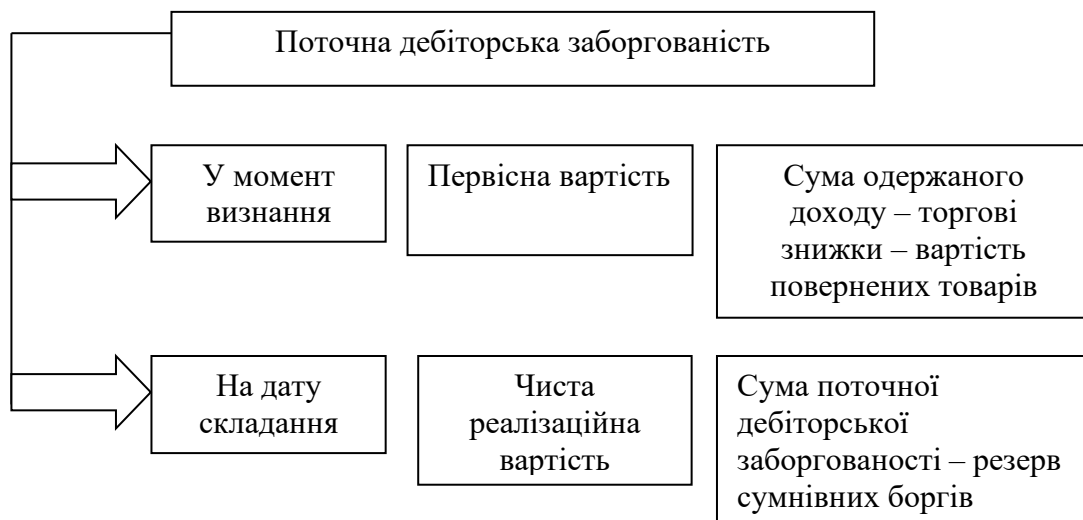

Рисунок 1.6 – Оцінка дебіторської заборгованості

Оцінка поточної дебіторської заборгованості залежить від причини її виникнення та її вигляду. Наприклад, поточна дебіторська заборгованість, що виникла в результаті реалізації продукції, товарів, робіт або послуг на умовах наступної оплати, оцінюється за первісною вартістю.

Під первісною вартістю, у цьому випадку, розуміється вартість, за якою

такий товар був реалізований, а не його собівартість.

За такою первісною вартістю поточна дебіторська заборгованість, що виникла із зазначеної вище причини, враховується доти, поки не відбудеться одна з двох подій:

- буде здійснене її погашення, і вона перестане існувати як така;
- виникне різниця між справедливою вартістю даної дебіторської заборгованості та номінальною сумою коштів або (і) їхніх еквівалентів, які підлягають одержанню за реалізований товар.

Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів. Методи визначення величини резерву сумнівних боргів представлені на рисунку 1.7.

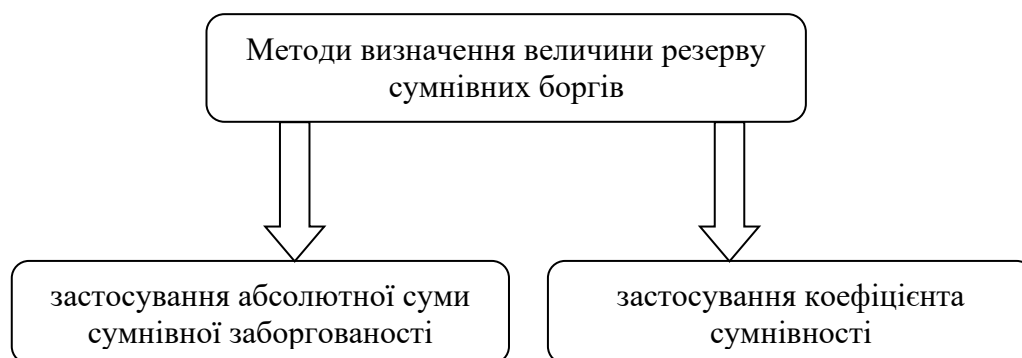

Рисунок 1.7 – Методи визначення величини резерву сумнівних боргів

За методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності. Способи розрахунку коефіцієнту сумнівності визначені на рисунку 1.8.

Визначена на основі класифікації дебіторської заборгованості величина сумнівних боргів на дату балансу становить залишок резерву сумнівних боргів на ту саму дату. Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може

бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату. Іншими словами, компанія не може відвести резерв на сумнівні борги у розмірі, який перевищує суму боргів, які підлягають оплаті на момент балансу.

Це обмеження призначене для забезпечення реалістичності та обґрунтованості формування резервів і уникнення переоцінки можливих втрат.

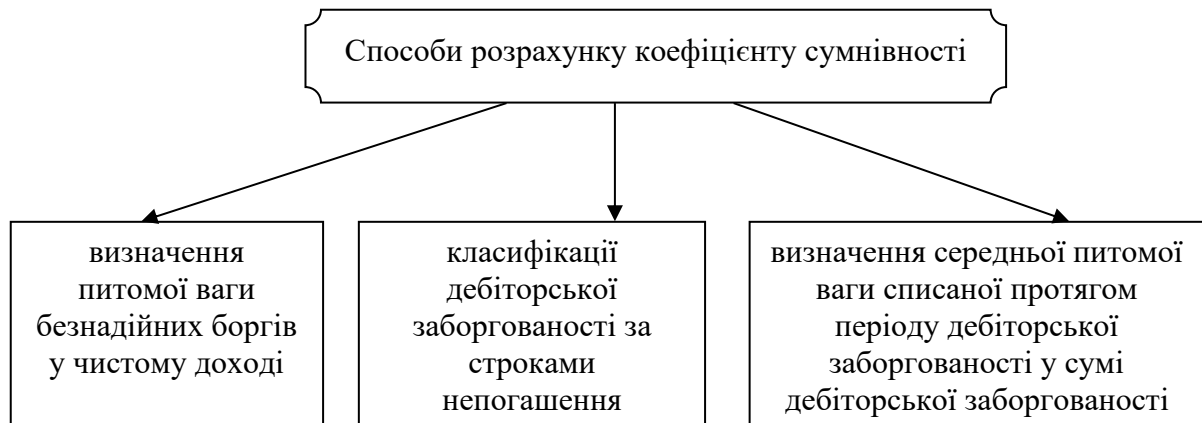

Рисунок 1.8 – Способи розрахунку коефіцієнту сумнівності

Класифікація дебіторської заборгованості здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості. Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості відповідної групи та коефіцієнта сумнівності відповідної групи [24, с. 70].

Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат.

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів.

У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати. Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої створення резерву сумнівних боргів не передбачено, у разі визнання її безнадійною списується з балансу з відображенням у складі інших операційних витрат.

Частина довгострокової дебіторської заборгованості, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, відображається на ту саму дату в складі поточної дебіторської заборгованості.

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в балансі за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення [45, С. 315-319].

Оцінка дебіторської заборгованості, що виникла в результаті реалізації товарів, робіт і т.д. залежить від причини її виникнення та її вигляду. Наприклад, поточна дебіторська заборгованість, що виникла в результаті реалізації продукції, товарів, робіт або послуг (далі - товарів) на умовах наступної оплати оцінюється за первісною вартістю.

Під первісною вартістю, у цьому випадку, розуміється вартість, за якою такий товар був реалізований, а не його собівартість.

Первісна вартість дебіторської заборгованості реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги) залежатиме від:

- надання покупцеві торговельної знижки, знижок за своєчасну оплату;
- надання покупцеві знижок після реалізації;
- повернення товарів від покупців;
- періоду часу з дати відвантаження товарів дати надходження грошових коштів [43, с. 53].

За такою первісною вартістю поточна дебіторська заборгованість, що виникла із зазначеної вище причини, враховується доти, поки не відбудеться

одна з двох подій:

- буде здійснене її погашення, і вона перестане існувати як така;
- виникне різниця між справедливою вартістю даної дебіторської заборгованості та номінальною сумою коштів або (і) їхніх еквівалентів, які підлягають одержанню за реалізований товар.

Відповідно до НП(С)БО 19 справедлива вартість – це сума, та якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими й незалежними сторонами [53].

Що стосується еквівалентів коштів, то відповідно до НП(С)БО це короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в певні суми коштів та які характеризуються незначним ризиком зміни вартості [47, с. 180].

У випадку, якщо відбудеться перша подія, то її наслідки прості й зрозумілі. А от у другому випадку не все так просто. Перше питання, що виникає, стосується визначення справедливої вартості дебіторської заборгованості. Якщо мова йде про справедливу вартість дебіторської заборгованості як таку (наприклад, про суму, яку можна одержати у випадку передачі іншій особі (підприємству) права вимоги за даним боргом), то це одне, а якщо мова йде про справедливу вартість дебіторської заборгованості як компенсацію за поставлений товар, то це інше.

В першому випадку справедлива вартість визначається, виходячи з ринкової вартості аналогічних зобов'язань при здійсненні передачі права їхньої вимоги, а в другому випадку – виходячи з ринкової вартості переданого покупцеві га не оплаченого товару. Відповідно в цих двох випадках справедлива вартість буде різною. Причому різниця може бути значна [12, С. 303-307].

При визначенні справедливої вартості дебіторської заборгованості бухгалтерові необхідно відштовхуватися від ринкової вартості товару, аналогічного тому, що був переданий покупцеві та який не оплачено. Такий висновок зроблено на підставі того, що будь-яке порівняння правомірно

здійснювати тільки по аналогічних активах (цінностях, об'єктах і т.д.). А оскільки справедливу вартість дебіторської заборгованості нам необхідно порівнювати із сумою коштів (їхніх еквівалентів), які ми припускаємо одержати за переданий товар, то й справедлива вартість заборгованості повинна визначатися на підставі вартості того ж товару.

Відповідно до вимоги НП(С)БС) 10 при виникненні різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою коштів (їхніх еквівалентів), які підлягають одержанню за реалізований товар, її необхідно визнати дебіторською заборгованістю з нарахованих доходів (відсотків) у періоді її нарахування [33].

При порівнянні двох величин можливе виникнення як позитивної, так і негативної різниці. В даній вимозі НП(С)БО 10 мова йде про різницю, але не сказано про яку.

Будь-яка виникаюча при порівнянні зазначених вище величин, різниця повинна визнаватися дебіторською заборгованістю. Мова йде про ситуації, коли справедлива вартість дебіторської заборгованості в результаті затримки в її погашенні став менше тієї номінальної суми коштів (їхніх еквівалентів), яку підприємство повинне в остаточному підсумку одержати за реалізований товар. Таку різницю можна позначити як позитивну. Прикладу ситуації виникнення негативної різниці, у НП(С)БО 10 не наводиться.

Даний стандарт визначає порядок оцінки дебіторської заборгованості, що є фінансовим активом (далі – ДЗФ), за винятком заборгованості, що придбана підприємством (покупка боргових зобов'язань, права вимоги дебіторської заборгованості), і дебіторської заборгованості, призначеної для продажу.

ДЗФ, відповідно до вимог НП(С)БО 10, оцінюється за чистою реалізаційною вартістю.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості – сума поточної дебіторської заборгованості за мінусом резерву сумнівних боргів.

У свою чергу, сумнівний борг – це поточна дебіторська заборгованість,

щодо якої існує непевність в її погашенні боржником [46, С. 516-518].

Необхідно відзначити, що даний стандарт визначає тільки загальні критерії, за яких заборгованість може бути віднесена до сумнівної.

Величина сумнівних боргів визначається, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати або на основі класифікації дебіторської заборгованості.

При цьому від підприємства потрібне створення резерву сумнівних боргів у певній сумі, причому величина сумнівних боргів на дату балансу повинна відповідати залишку резерву сумнівних боргів на ту саму дату. В той же час залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не має перевищувати суму дебіторської заборгованості на ту саму дату.

Основне призначення такого резерву – «амортизувати» той негативний вплив, що здійснює на фінансове становище підприємства списання безнадійної дебіторської заборгованості, на яку цілком може перетвориться сумнівна заборгованість .

Як уже відзначалося вище, визначення суми резерву сумнівних боргів можливе різними методами.

Одним з таких методів є метод класифікації дебіторської заборгованості.

Класифікація дебіторської заборгованості здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи.

Кількість груп і строки, протягом яких не була вчасно погашена (період прострочення) дебіторська заборгованість, визначається підприємством самостійно.

Отже, поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи і послуги є фінансовим активом, вона включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, для визначення якої обчислюють величину резерву сумнівних боргів.

Цей підхід дозволяє керівництву компанії краще розуміти стан її

дебіторської заборгованості, ефективніше управляти кредитним ризиком та формувати адекватні резерви для покриття можливих збитків внаслідок непогашення боргів.

Підходи до визнання та оцінки дебіторської заборгованості є різними, хоча це та сама дебіторська заборгованість і вона є фінансовим інструментом.

1.3 Регулювання обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці

Наукове дослідження кращих прикладів організації обліку в зарубіжних країнах дозволить у майбутньому практично застосовувати їх у нашій державі, забезпечити в ній із врахуванням національного законодавства належного функціонування бізнесу та підприємництва. Необхідною умовою нормальної діяльності будь-якого підприємства є встановлення ним господарських відносин з покупцями, постачальниками тощо.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національні стандарти бухгалтерського обліку не повинні суперечити міжнародним. Але на відміну від українських НП(С)БО, МСФЗ не передбачають єдиного стандарту, що регулює порядок обліку і відображення у звітності дебіторської заборгованості [29, с. 143]. Питання щодо обліку дебіторської заборгованості регулюються декількома міжнародними стандартами, серед яких: МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів», МСФЗ 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСФЗ 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка».

Розглянемо відмінності в організації обліку між національними та міжнародними стандартами. Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату (НП(С)БО 10). За МСФЗ 32 дебіторська заборгованість визначається як фінансовий актив.

Визначення дебіторської заборгованості не надається.

Визнання дебіторської заборгованості [2, С. 25-26]:

– визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і може бути достовірно визначена її сума одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг (НП(С)БО 10);

– підприємству слід визнавати дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає стороною контрактних зобов'язань і внаслідок цього має юридичне право отримувати грошові або інші цінності (МСФЗ 39).

Оцінка дебіторської заборгованості:

– при зарахуванні на баланс дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги оцінюється за первісною вартістю, а на дату балансу – за чистою реалізаційною вартістю (НП(С)БО);

– під час первісного визнання фінансового активу слід оцінювати їх за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них. Після первісного визнання дебіторську заборгованість визнають за амортизованою собівартістю із застосуванням методу визначення за ефективною ставкою відсотка (МСФЗ 39).

Види дебіторської заборгованості:

– згідно з визначеннями, наведеними в НП(С)БО 10, дебіторська заборгованість поділяється на поточну та довгострокову;

– дебіторська заборгованість поділяється на ініційовану підприємством та неініційовану. Ініційована дебіторська заборгованість означає її придбання підприємством як участі у позиці, наданій іншим позикодавцем за умови, що підприємство фінансує цю позику на дату, коли її ініціює цей інший позикодавець. Неініційована дебіторська заборгованість класифікується як утримувана до строку погашення, наявна для продажу або утримувана для операцій (МСФЗ 39).

Визначення сумнівної дебіторської заборгованості [3, С. 161-163]:

– безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська

заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності. Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником (НП(С)БО 10);

– визнання сумнівної дебіторської заборгованості відбувається в наступних випадках: значні фінансові труднощі емітента; фактичний розрив контракту, наприклад, невиконання умов угоди або прострочена заборгованість щодо сплати відсотка або основної суми; надання позикодавцем боржникові пільгової позики, яку позикодавець не розглядав би за інших умов; висока імовірність банкрутства або іншої фінансової реорганізації підприємства; визнання збитку від зменшення корисності цього активу в попередньому звітному періоді; зникнення фінансового ринку для цього фінансового активу внаслідок фінансових труднощів (МСФЗ 39). Розрахунок величини резерву сумнівних боргів також відрізняється (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Розрахунок величини резерву сумнівних боргів

Розрахунок величини резерву сумнівних боргів	
НП(С)БО	МСФЗ
Величина резерву сумнівних боргів визначається, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, за питомою вагою безнадійної заборгованості в чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати або на основі класифікації дебіторської заборгованості (НП(С)БО 10).	В міжнародних стандартах методи розрахунку величини резерву сумнівних боргів не передбачаються.

Відображення дебіторської заборгованості у звітності:

– за чистою реалізаційною вартістю (НП(С)БО 10);

– міжнародні стандарти прямо не вимагають відображення дебіторської заборгованості в балансі за винятком резерву сумнівної заборгованості. Але, для визначення величини дебіторської заборгованості, яка відображається в балансі, необхідно: протестувати дебіторську заборгованість на предмет знецінення, тобто списати однозначно безнадійну заборгованість; для

дебіторської заборгованості, яка залишилася, нараховуємо резерв сумнівної заборгованості, який відображає можливу ймовірність несплати рахунків, і вирахувати даний резерв із величини дебіторської заборгованості.

Розкриття інформації про дебіторську заборгованість у примітках до фінансової звітності згідно НП(С)БО 10:

- перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
- перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньо групового сальдо дебіторської заборгованості;
- склад і суми статті балансу "Інша дебіторська заборгованість";
- метод визначення величини резерв сумнівних боргів;
- залишок резерву сумнівних боргів за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання в звітному періоді.

За МСФЗ 1 аналіз дебіторської заборгованості (рисунок 1.9).

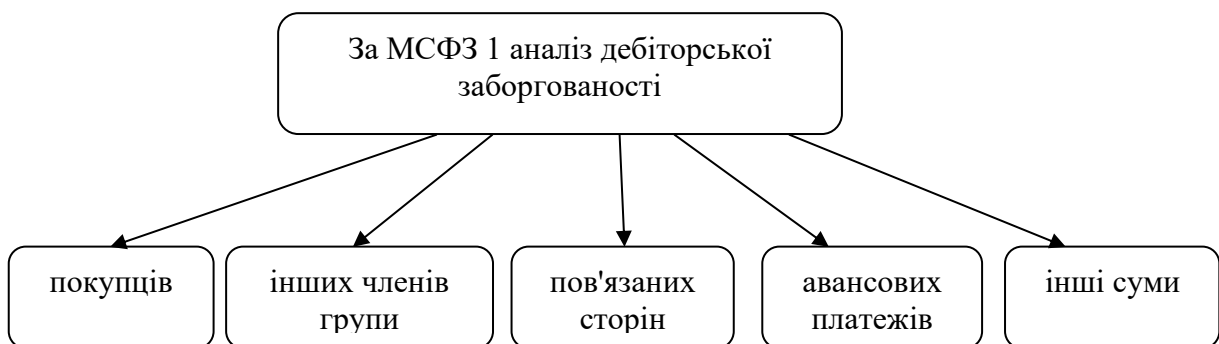

Рисунок 1.9 – Аналіз дебіторської заборгованості за МСФЗ 1

Таким чином, можемо зазначити, що облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – НП(С)БО 10, положення якого в певній мірі відрізняються від запропонованих у міжнародних стандартах. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні.

При визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній

та українській практиці не існує явних розбіжностей. Як за кордоном, так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошей за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги. Питання обліку розрахунків з різними дебіторами є досить цікавим та актуальним.

Так як будь-яке функціонує на даний момент підприємство має певні взаємовідносини з певними постачальниками, покупцями, різними організаціями, з працівниками даного підприємства. Тому для будь-якого бухгалтера важливо правильно вести облік за авансами виданими, за претензіями, облік розрахунків з підзвітними особами тощо, чітко орієнтуватися в заборгованості, яка виникає.

Порівняння НП(С)БО і МСФЗ дає можливість зробити наступні загальні висновки: в системі МСФЗ визнання, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості прямо не визначені; в МСФЗ 1 та МСФЗ 32 представлені лише загальні рекомендації по розкриттю інформації про дебіторську заборгованість у фінансових звітах; в міжнародних стандартах дебіторська заборгованість визнається як фінансовий актив, що є контрактним правом отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженої відповідальності «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» – це аутсорсингова компанія, що займається розробкою програмного забезпечення (ПЗ) для веб та мобільних платформ на основі найбільш популярних мов програмування, а саме JavaScript та PHP для вітчизняних і іноземних клієнтів.

Професіоналізм співробітників і добре налагоджений процес розробки дозволяють компанії пропонувати своїм клієнтам найефективніші IT-рішення, які поєднують у собі найкращі характеристики рекомендованих продуктів.

Метою діяльності даної компанії є надання клієнтам програмні рішення в таких галузях: фінанси, торгівля, охорона здоров'я, ЗМІ та реклама, освіта, туризм і транспорт, інтелектуальний аналіз і обробка даних, софт для підприємств.

Компанію заснована в 2020 році, за 3 роки на IT-ринку встигла зарекомендувати себе як надійний та стабільний партнер. Компанія «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» гнучко підходить до розробки проектів та впровадження інформаційних систем.

Компанія є розробником власних рішень і є постачальником для інших компаній, приділяє першорядну увагу одержанню ефекту від їх використання в компаніях замовника. Гарантує замовнику реальний результат впровадження програмних рішень у розумні терміни, в рамках затвердженого бюджету з мінімальними для компанії ризиками.

Їх основні розробки використовують – її на великих та маленьких підприємствах, локальних та міжнародних компаніях. Компанія активно розвиває свої інформаційні продукти, використовуючи передові технології в розробці.

ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» має активне співробітництво з ведучими компаніями України та за кордоном. Розробкою для багатьох компаній, виробників ПЗ дотримуючись повної надійної інфраструктури і відповідність суворим технічним і кваліфікаційним стандартам.

Метою компанії є реалізація економічних, соціальних, професійних та творчих інтересів підприємця і найманих працівників, що отримують прибуток від діяльності, що відповідає суспільним потребам, напрямкам і форма якої визначається чинним законодавством та даним Статутом.

Предметом діяльності компанії є:

- надання послуг з розробки ПЗ для систем бізнес планування (EPR) і управління життєвим циклом продукту; пропозицій щодо покращення корпоративних інформаційних порталів (EIP), систем управління відносинами з клієнтами (CRM), серверів інтеграції додатків (EAI), систем управління контентом (CMS), управління знаннями (KMS);
- надання послуг зі створення та розгортання електронних систем управління закупівлі і збутом;
- впровадження систем аналітики та рішень і EPR, PLM, CRM, SCM, стратегічного планування та бюджетування в ряди галузей;
- інтеграція програм в розподілені системи, проектування, згрупування та коригування бізнес-довідників і каталогів;
- здійснення аналізу інфраструктури і інформаційних ресурсів, реінжиніринг бізнес-процесів, управління проектами модернізації та планування розвитку інформаційних систем;
- побудова та впровадження електронної системи управління купівлею-продажем;

– укладання контракту та інших актів з фізичними та юридичними особами, в тому числі іноземцями.

Компанія може розробляти ПЗ для продажу права на його використання або для продажу копій. Можливість визнання утвореної комп'ютерної програми як нематеріальним активом, що не залежить від реєстрації прав інтелектуальної власності на неї.

Згідно до Закону України «Про авторське і суміжні права» програмне забезпечення є об'єктом авторського права і визначається ,як набір інструкцій виражених у словах, цифрах, кодах, схемах, символах чи інших формах, придатних для зчитування комп'ютером, і які впроваджують його у дію для досягнення вирішенню питань або певного результату.

Також компанія має право згідно чинному законодавству використовувати копії для використання за функціональним призначенням, у тому числі через мережі Інтернет, або продавати їх виключно за функціональним призначенням або надавати за ліцензійним договором майнові права щодо використання об'єкта інтелектуальної власності.

Компанія може здійснювати дії з цінними паперами, валютою та іншими цінностями, які не суперечать чинному законодавству.

Компанія може здійснювати експорт і імпорт ІТ-послуг в порядку, визначеному діючим законодавством.

ІТ-компанія є юридичною особою, зареєстрованою в установленому законодавством порядку.

В компанії виконуючи складні проекти і активно розвивалась ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» є зацікавленою в найманні нових співробітників та надає можливість як професіоналам, так і початковим фахівцям працювати на цікавих проектах та гарантує стабільну та перспективну роботу.

Усі спеціалісти компанії, пов'язані з розробкою, впровадженням, супроводом програмних продуктів, взаємодію с клієнтами, мають вищу освіту по напрямку своєї діяльності.

Організаційна структура ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» є класичною ієрархією, де кожний підлеглий має одного керівника. Організаційні структури варіюються від функціональних до проектних, з великою кількістю матричних структур між ними (рисунок 2.1).

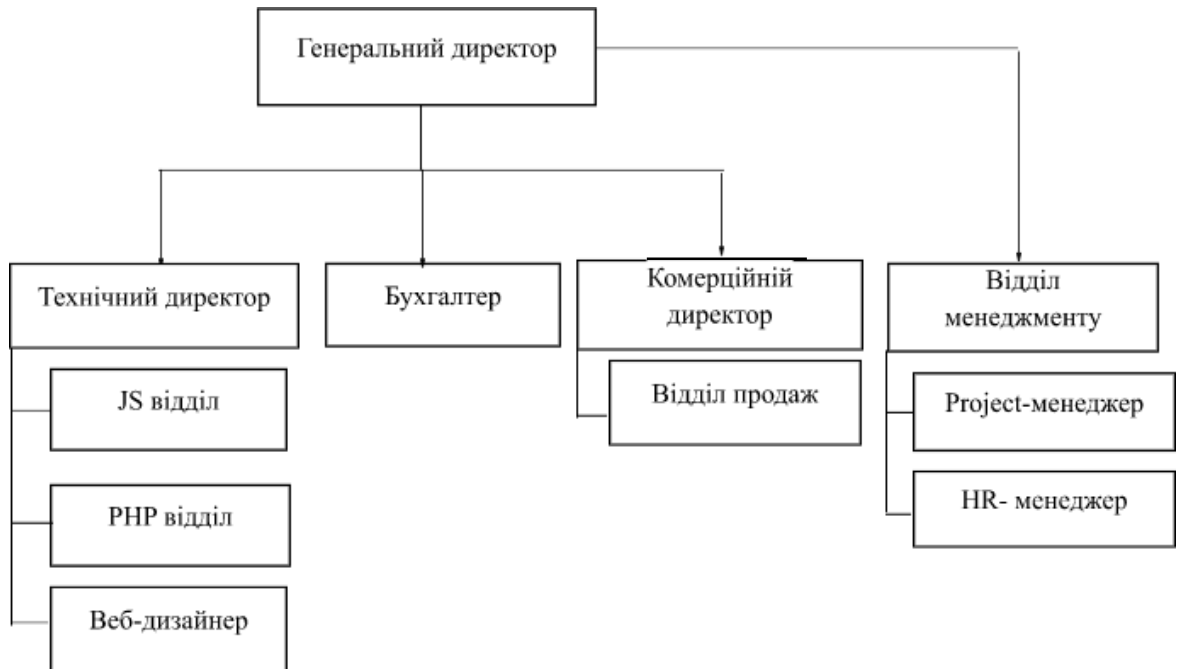

Рисунок 2.1 – Організаційна структура
ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»

Співробітники групуються на вищому рівні за сферами компетенції, наприклад розробники, бухгалтери, системні адміністратори тощо. У кожному відділі у цій структурі функціонує як самостійна група на чолі з одним керівником і працює незалежно від інших відділів.

Генеральний директор ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» займається організацією всієї роботи в компанії і несе відповідальність за результати, також відкриває банківські рахунки компанії та виконує ряд функцій:

- визначає ІТ-стратегію компанії;
- управляє створенням ІТ інфраструктури для всіх відділів;
- вирішує самі найважливіші питання взаємодії бізнесу і ІТ;

- відповідає за розвиток всієї технологічної частини зараз і в майбутньому;
- максимально спрощує процес діяльності;
- виконує моніторинг та контроль роботи відділів;
- визначає процеси управління та контролю, вибирає фінансові критерії та інструменти для прийняття рішень.

Технічний директор відповідає за виконання планів на рівні команди, організацію роботи технічних відділів, всілякі оцінки та складання робочого графіку, контроль за станом проекту, а також мітинги, комунікація з замовником, розподіл та делегування задач, проведення технічних співбесід, прийом та розвиток членів команди, розвиток технічної частини проекту / проектів, над якими працюють команди, відповідно до прийнятих у компанії правил, написання технічної документації, вибір технологій для проекту.

JavaScript та PHP відділ відрізняються тим, що розробляють на різних мовах програмування. Але функції майже однакові займаються написаннями безпечного коду тобто прогнозують можливі вразливості та передбачають захист від них, перевіряють код, як буде функціонувати під великим навантаженням також зрозуміти, чи буде продовжувати працювати програма, якщо її одночасно відкриють, наприклад, 10 000 осіб. Шукають оптимальний спосіб, як краще зберігати та обробляти інформацію. Вони створюють бази даних та визнають запити до них. Також розробник вибирає інструменти і зовнішні системи, які будуть підтримувати коректну роботу програми.

Веб-дизайнер проектує сайти та програми так, щоб допомогти користувачам досягти своєї мети — наприклад, купити товар, дізнатися новини або поспілкуватися з друзями. Цей фахівець – провідник клієнта у складному світі бізнесу. Він повинен створювати ідею та структуру сайту, розробляти інтерфейс, оформляти сайт з урахуванням основних побажань замовника та технічного завдання, забезпечити високого ступеню конверсії, оновлювати та модернізувати контроль якості веб-сторінки.

В компанії відсутній відділ маркетингу, маркетингову діяльність фактично здійснює відділ продажу. Деякі функції маркетингу бере на себе комерційний директор. Посадові обов'язки співробітників прописано в посадових інструкціях.

Комерційний директор і відділ продаж відповідає за стратегічне ведення інформаційного продукту, аналіз і моніторинг IT-ринку, моніторинг конкурентів, збирає необхідну інформацію про клієнтів, складає документацію (при підтримці бухгалтера оффери – комерційні пропозиції з описом інформаційного продукту або послуг та вигоди для клієнта), продумує стратегію для подальшого продажу на основі аналізу попередніх періодів.

Менеджмент необхідний кожній компанії для координації роботи співробітників. Відділ менеджменту покращує організацію діяльності, підвищує внутрішні показники, підтримує темп робочого процесу.

Project-менеджер управляє проектом загалом. Розробляє план (пише технічне завдання), збирає команду, налаштовує процес роботи над проектом, забезпечує зворотній зв'язок між командою та замовником, усуває перепони для команди, контролює якість, щоб проект був виконаний у строк, якісно та в рамках бюджету.

HR-менеджер займається підбором, адаптацією, звільненням і розвитком персоналу. Він повинен слідкувати за ситуацією на ринку праці, за трендами і за середньою зарплатою спеціалістів різних спеціальностей, знаходить персонал для компанії, відповідає за планування найму, створює систему мотивації співробітників, за організацію тренінгів і навчальних семінарів для робітників, за корпоративну культуру: формує соціально-психологічний клімат, цінності і зацікавленість робітників в досягненні спільних цілей. Бухгалтерський облік та фінансова звітність ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» ґрунтується на принципах: обачності, повноти висвітлення, автономності, послідовності, безперервності нарахування та відповідності доходів і витрат, історичної собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності. Далі проведений аналіз проведено на основі

звітності підприємства, результати якого розглянемо в діаграмах та таблицях.

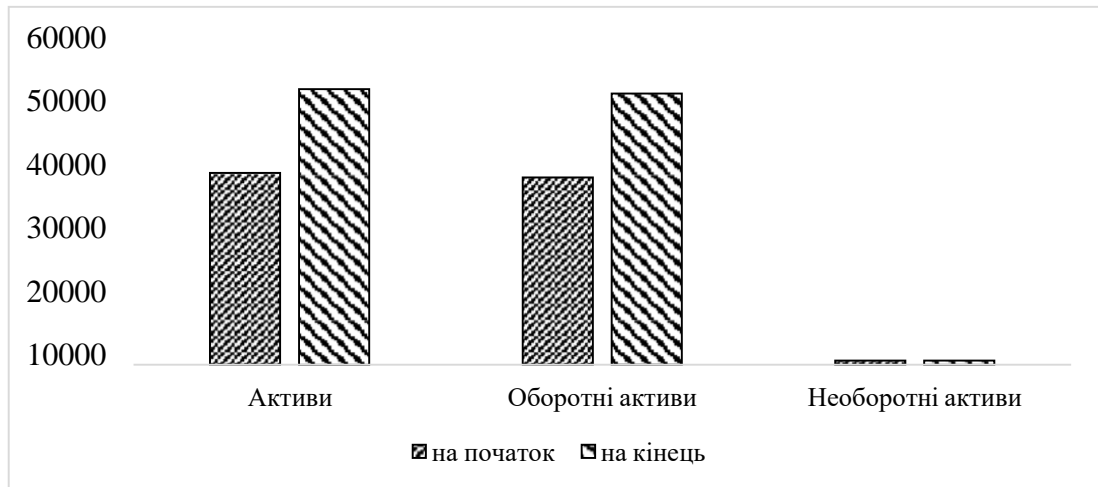

Рисунок 2.2– Динаміка активів ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»

Спостерігається посилення господарського потенціалу, на що вказує збільшення суми активів на 30,4% . Тобто у підприємства збільшується обсяг наявного у розпорядженні майна. Той факт, що активи зростають в умовах скорочення доходу від продажу послуг, вказує на необхідність пошуку резервів оптимізації поточної структури активів. Далі виконаємо горизонтальний аналіз активів ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Горизонтальний аналіз активів ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» у тис.грн

Показник	На початок звітного року	На кінець звітного року	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
1	2	3	4	5
Основні засоби	800	800	-	-
Необоротні активи	800	800	-	-
Запаси	16700	32000	15300	91,6
Дебіторська заборгованість запослуги	12400	7600	-4800	-38,7

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Оборотні активи	34400	49800	15400	44,76
Активи	35200	50600	15400	43,75

Збільшення суми балансу зумовлене зростанням як оборотних активів 43,75%.

Метою горизонтального аналізу є виявлення абсолютних і відносних змін величини різних статей балансу, його розділів за певний період і критична оцінка виявлених, змін. Горизонтальний аналіз зводиться до побудови аналітичної таблиці 2.2, у якій абсолютні балансові показники доповнюються відносними показниками темпів зростання (зниження).

Таблиця 2.2 – Горизонтальний аналіз пасивів ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗДЕВЕЛОПМЕНТ» тис. грн

Показник	На початок звітного року	На кінець звітного року	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Капітал	3000	3000	-	-
Власний капітал	-11300	-9700	1600	-14,15
Поточна дебіторська заборгованість за послуги	19700	7600	-12100	-61,42
Розрахунки з бюджетом	500	300	-200	-40
Інші поточні зобов'язання	26300	52400	26100	82,12
Баланс	35200	50600	15400	43,75

Зростання загальної суми зобов'язань забезпечує більш повнерозкриття наявного потенціалу компанії, хоча призводить до підвищення залежності від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів.

Далі наведемо динаміку фінансових результатів ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» (рисунок 2.3).

Якщо розглядати динаміку фінансових результатів то чистий дохід за звітній період від реалізації досягав 172200 тис.грн., при чистому фінансовому результаті в 1,6 тис.грн., відповідно за попередній звітній період чистий дохід

від реалізації сягнув 332600 тис. грн., а чистий дохід 2,3 тис. грн..

Рисунок 2.3 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ», тис. грн

Відбувається зменшення чистого доходу від реалізації товарів та послуг на $-43,75\%$, що вказує на низьку конкурентоспроможність в динамічному середовищі.

Аналіз дебіторської заборгованості має особливе значення в період інфляції, коли іммобілізація власних оборотних коштів стає особливо не вигідною.

Аналіз дебіторської заборгованості проводимо за даними другого розділу активу балансу (таблиця 2.3).

Дані аналізу показують, що на кінець періоду заборгованість відбулося зменшення на 4800 грн, порівнюючи з початком періоду, або на $38,7\%$.

Після загального ознайомлення зі складом і структурою дебіторської заборгованості необхідно дати наступну її оцінку:

- реально її вартості, тому що не вся вона може бути стягнена;
- впливу на фінансові результати підприємства.

Зворотність дебіторської заборгованості визначається на підставі минулого досвіду й поточних умов.

Таблиця 2.3 – Аналіз структури й динаміки дебіторської заборгованості ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»., тис. грн.

Вид дебіторської заборгованості	на початок звітного року	на кінець звітного року	Абс. відхилення, тис.грн	Відн. відхилення, %
1	2	3	4	5
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	12400	7600	-4800	-38,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	-	-	-	-
за виданими авансами	-	-	-	-
з бюджетом	-	-	-	-
у тому числі податку на прибуток	-	-	-	-
з нарахованих доходів	-	-	-	-
із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-
Інша дебіторська заборгованість	-	-	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	-	-	-	-
Всього	12400	7600	-4800	-38,7

У цьому випадку маємо ризик, який полягає в тому, що минулий досвід може бути неадекватною мірою майбутнього збитку або що поточні умови можуть бути не повністю враховані. У результаті збитки можуть бути істотними. Необхідно знати реальність і правильність оформлення дебіторської заборгованості, правильність визначення ймовірності повернення цієї заборгованості. Розрахунок відсотків неповернення боргів проводиться за середніми даними за кілька років. Варто враховувати реальні умови, тому доцільно вивчити:

- які відсотки неповернення дебіторської заборгованості доводяться на один або декілька головних боржників, цей відсоток характеризує концентрацію неповернення заборгованості;

- чи буде впливати неплатіж одним з головних боржників на фінансове становище підприємства;

- який розподіл дебіторської заборгованості по строках утворення;
- яка частка векселів у дебіторській заборгованості представляє продовження старих векселів;
- чи були прийняті в розрахунок знижки й інші умови на користь споживача [19].

Важливим є вивчення показників якості й ліквідності дебіторської заборгованості. Під якістю дебіторської заборгованості розуміється ймовірність одержання цієї заборгованості у повній сумі. Показником цієї ймовірності є строк утворення заборгованості, а також питома вага простроченої. Досвід показує, що чим більший строк дебіторської заборгованості, тим нижче ймовірність її отримання (формула 2.1).

$$K_{o.dz} = VP/D \quad (2.1)$$

де VP – виручка отримана за реалізацію товарів, послуг;

D – середня дебіторська заборгованість;

Для того щоб розрахувати середню дебіторську заборгованість необхідно застосувати таку формулу 2.2:

$$D = (D_{zп} + D_{zk}) / 2 \quad (2.2)$$

де $D_{zп}$ – дебіторська заборгованість на початок періоду;

D_{zk} – дебіторська заборгованість на кінець періоду;

Далі за допомогою формул визначимо коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, для початку знайдемо середню дебіторську заборгованість.

$$Dz = (12400 + 7600) / 2 = 10000 \text{ тис. грн}$$

Знайшовши середню дебіторську заборгованість, знайдемо коефіцієнт

оборотності дебіторської заборгованості на початок і на кінець періоду:

$$\text{Ко.дз} = 332600 / 10000 = 33,26$$

$$\text{Ко.дз} = 172200 / 10000 = 17,22$$

У ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» за попередній з період дебіторська заборгованість компанії зробила 33,26 обороти, то за звітній – тільки 17,22 оборотів. Для вирішення проблеми необхідно відкоригувати поточну політику управління дебіторською заборгованістю і працювати тільки на умовах передоплати з клієнтами, які не платять вчасно за надані послуги. Об'єктом аналізу використання капіталу є вид і склад майна, що має натурально-речову форму, цінні папери, капітальні й інші витрати, кошти й кошти в розрахунках, вивчається їхній склад і структура, оборотність, тому що стан фінансів залежить від швидкості обороту капіталу, що призводить до чергового витка припливу коштів.

Для характеристики наявності, складу структури капіталу, що відбулися в них, за даними балансу складемо аналітичну таблицю 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналітична таблиця майна ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»

Склад майна	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	Сума, тис. грн	Пит.вага, %	Сума, тис. грн	Пит.вага, %	Сума, тис. грн	Пит.вага, %
Загальний капітал	35200	100	50600	100	15400	
1. Основний капітал	800	2,3	800	1,6	0	0
2. Оборотний капітал	34400	97,7	49800	98,4	15400	100
2.1 Матеріальні оборотні активи	16700	47,4	32000	63,2	15300	99,3
2.2 Кошти й короткострокові цінні папери	300	0,85	1900	3,8	1600	10,4
2.3 Дебіторська заборгованість та інші активи	5000	14,2	8300	16,4	3300	21,4

В умовах високого рівня інфляції доцільно використати квартальні баланси. Дані таблиці показують, що загальна сума капіталу компанії

збільшилася на 15400 тис. грн. Розподіл коштів між основними й оборотним капіталом на початок року становить 2,3 й 34400 відповідно. Немає приросту основного капіталу, а оборотного на 15400 тис. грн. або 100%.

Наведена структура свідчить про те, що високий ступінь зв'язності капіталу або його втрати у зв'язку з фізичними і моральними зношенням, а остаточному підсумку підвищують ризик неліквідності.

Відповідно до правил ведення бухгалтерського обліку, вкладення капіталу в нематеріальні активи є новим об'єктом спостереження, облік, аналізу й управління. Питома вага їх у майновій масі всіх активів підприємства в цей час настільки низька, що не витримує порівняння з аналогічними показниками компанії у країнах з розвинутою ринковою економікою.

2.2 Порядок документального оформлення дебіторської заборгованості

Основою бухгалтерського обліку на підприємстві є чітке та обов'язкове документування усіх господарських операцій. Вони відображаються в бухгалтерському обліку методом суцільного та безперервного документування. Записи в облікових регістрах проводяться на підставі первинних документів.

Первинні документи складені у момент проведення кожної господарської операції або якщо це неможливо, безпосередньо після її завершення. При організації документування і документообігу підприємства та організації України керуються вимогами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [42].

Для документального оформлення господарських операцій ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ». Підприємство застосовує типові міжвідомчі форми первинних документів та їх відомчі форми. Також надано

право самостійно розробляти первинні документи з врахуванням особливостей господарської діяльності та потреб управління.

Перелік первинних документів, якими оформляються операції з обліку розрахунків з дебіторами, а саме розрахунки з покупцями та замовниками зазначені в Наказі про облікову політику. Для оформлення окремих етапів усіх розрахункових операцій використовується бухгалтерська довідка.

Факт відпуску продукції (товару), виконання робіт, надання послуг має бути належним чином оформлений документами. Підставою для відпуску послуг ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» зі складу підприємства є доручення, яке пред'являється представником покупця і яке повинне містити: реквізити покупця, найменування і кількість отриманої продукції, термін дії доручення, особистий підпис представника, засвідчений підписами керівника та головного бухгалтера підприємства-покупця і скріплений печаткою. Підпис представника покупця на дорученні повинен бути ідентичним підпису одержувача на відвантажувальних документах про приймання продукції [21].

Документом, який оформляє розрахунки ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» з покупцями та замовниками є накладна. Цей документ є характерним також для оформлення операцій за розрахунками з вітчизняними постачальникам, внутрішніми розрахунками, а також за розрахунками за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, з іншими дебіторами та кредиторами – за умови здійснення зустрічної поставки у товарній формі.

На виконанні роботи ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» на сторону і послуги виписують рахунок-фактуру, та платіжну вимогу-доручення, всіх первинні розрахункові документи, окремим рядком мають бути вказані сума податку на додану вартість.

При виконанні ремонтних робіт у договорі на їх виконання також відображаються зобов'язання замовника щодо приймання виконаних робіт, порядку й термінів їх оплати.

Прийнята робота має бути оформлена актом відповідної форми, акт приймання – передачі виконаних робіт (наданих послуг), який підписується

представником замовника і виконавця або комісією, з обов'язковим посвідченням підписів представників печаткою замовника і виконавця. Аналогічно оформляються операції з надання замовникам різних послуг (ремонт та обслуговування технічних засобів підприємства тощо) [37].

У разі доставки продукції покупцеві автотранспортом постачальника або транспортних організацій важливе значення має чітке і належне оформлення товарно-транспортних накладних відправником та наявність записів з підписами і відбитком печатки (штампу) одержувача, які засвідчують доставку продукції (товару) до місця призначення.

Супровідними документами при продажу продукції сільськогосподарського виробництва є товарно-транспортні накладні спеціалізованих форм.

Характерним документом на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» для оформлення усіх розрахункових операцій, якщо має місце безготівкова форма розрахунку, є виписка банку, а операції форма розрахунків яких готівка – прибутковий касовий ордер.

Первинним документом для оформлення операцій за розрахунками за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, з іншими дебіторами та кредиторами є вексель, а також акт приймання – передачі векселя – за умови вексельного переведення боргу чи відтермінування платежу шляхом оформлення простого або переказного векселя.

Акт звіряння розрахунків – документ характерний для оформлення операцій за розрахунками з вітчизняними постачальникам, розрахунками з бюджетом, внутрішніми розрахунками, розрахунками з іншими дебіторами та кредиторами. Актом інвентаризації розрахунків оформляють інвентаризацію усіх розрахункових операцій.

Рішення керівника, документ, який може бути замінено дозвільним написом керівника на будь-якому іншому первинному документі з оформлення розрахункових операцій, характерний для оформлення окремих етапів усіх розрахункових операцій.

Первинними документами при розрахунках з підзвітними особами застосовується наказ на відрядження та посвідчення про відрядження. Направлення працівника підприємства у відрядження здійснюється керівником підприємства і оформляється наказом (розпорядженням), із зазначенням пункту призначення, назви підприємства, куди відряджається працівник, терміну і мети відрядження.

Працівникові ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ», який їде у відрядження виписують посвідчення про відрядження, форма якого затверджується центральним податковим органом.

Термін відрядження визначає керівник ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ», але він не може перевищувати в межах України 30, за кордон – 60 календарних днів.

Термін відрядження працівників, яких направляють за кордон за зовнішньоекономічними договорами (контрактами) для здійснення монтажних, налагоджувальних, ремонтних, проектних, проектно-пошукових, будівельних, будівельно-монтажних робіт, не повинен перевищувати одного року.

На підставі видаткового касового ордера підзвітній особі видають аванс в сумі, необхідній для виконання доручення і лише на намічені заходи (для закупівлі запасних частин, господарського інвентаря тощо), за відсутності заборгованості по раніше виданих сумах.

Після того як доручення буде виконано, підзвітна особа повинна подати звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт, який подається до закінчення третього банківського дня, наступного за днем, у якому платник податку закінчує відрядження або виконання окремої цивільно-правової дії за дорученням та за рахунок особи, яка надала кошти під звіт.

Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт, форма звіту складається фізичними особами, які отримали такі кошти на підприємстві. Фізична особа, яка отримала такі кошти, заповнює всі графи звіту, крім:

– «Звіт перевірено», «Залишок внесений (перевитрата видана) у сумі за касовим ордером», бухгалтерських проведеннь, розрахунку штрафу та суми утриманого податку за несвоєчасно повернуті витрачені кошти на відрядження або під звіт, які заповнюються особою, що надана такі кошти;

– щодо доцільності проведених витрат та «Звіт затверджено», які підписуються керівником.

Службовим відрядженням вважається поїздка працівника за розпорядженням керівника ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» на певний термін до іншого населеного пункту для виконання службового доручення поза місцем його постійної роботи.

Нормативними документами, що регулюють направлення та відшкодування витрат на службові відрядження, є постанова КМУ «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів» №98 від 2 лютого 2011 р. [39]. Для розрахунків за претензіями використовують такі первинні документи як акт про встановлення розходжень в кількості та якості при прийманні продукції

Претензія — це вимога кредитора до боржника про сплату боргу, відшкодування збитків, сплату штрафу, усунення нестачі при поставках продукції або товарів, виконання робіт і послуг.

У претензії обов'язково зазначаються: повне найменування та поштові реквізити заявника претензії і відповідача, до якого вона пред'являється; дата складання претензії та її номер; обставини, на підставі яких пред'явлено претензію посилання на відповідні нормативні акти; вимоги заявника; сума і розрахунок претензії; платіжні реквізити заявника претензії; перелік документів, які додаються до претензії, а також інші докази. Документи, які підтверджують вимоги заявника, додаються в оригіналі або в належним чином засвідчених копіях.

Претензія підписується керівником або заступником керівника

сільськогосподарського підприємства і пересилається адресату (відповідачеві) рекомендованим або цінним листом, якщо відповідач іногородній, або вручається під розписку, якщо відповідач знаходиться в одному місті із заявником.

Передбачено два терміни розгляду претензії (рисунок 2.4).

Рисунок 2.4 – Терміни розгляду претензії

Претензії на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» реєструються у Журналі обліку претензій, пред'явлених підприємством. У разі пред'явлення претензії підприємству її реєструють у Журналі обліку претензій, пред'явлених підприємству і в подальшому стежать за терміном її розгляду.

Аби зібрати необхідні докази для пред'явлення претензії, необхідно правильно організувати приймання продукції. Продукція, що надходить від постачальника або від транспортної організації, приймається одержувачем на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» за кількістю і якістю.

Якщо при прийманні продукції за кількістю виявлено пошкодження або псування вантажу, невідповідність найменування та ваги вантажу і кількості місць даним, зазначеним у транспортному документі, одержувач повинен оформити результати приймання продукції за кількістю комерційним актом.

Акт має бути складений у день виявлення нестачі.

Якщо при прийманні продукції виявлено, що вона не відповідає вимогам стандартів за якістю або тара, в якій знаходиться продукція, має пошкодження, слід скласти акт про фактичну якість продукції за участю представника постачальника або експерта бюро товарних експертиз. Договір про повну матеріальну відповідальність повинен бути укладений із касирами, агентами з постачання, експедиторами.

Для визначення суми збитку використовуються дані бухгалтерського обліку та інших документів про наявність та розмір прямого збитку (матеріали інвентаризації, акти ревізій і первинні документи, акти та інші документи про нестачу, псування, втрату, знищення майна, висновок бюро товарних експертиз та ін.).

Виявлення фактів нестач та втрат від псування матеріальних цінностей відбувається при проведенні інвентаризації майна.

До первинних документів які регулюють розрахунки ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» за відшкодуванням завданих збитків також використовують пояснення винного працівника, акт про відмову від надання пояснення, наказ (розпорядження) власника або уповноваженого ним органу про відшкодування шкоди працівниками в розмірі, що не перевищує середнього місячного заробітку, позовна заява до суду (якщо розмір заподіяної шкоди перевищує середній місячний заробіток працівника) (таблиця 2.5).

У Балансі суми дебіторської заборгованості відображаються в різних рядках залежно від її видів.

Крім того, дебіторська заборгованість може бути поділена на короткострокову та довгострокову в залежності від строків її погашення.

Загальні стандарти ведення обліку, такі як МСФЗ надають основні вказівки та принципи, але залишають простір для деякої гнучкості інтерпретації. Таким чином, різні компанії можуть використовувати різні підходи до ведення обліку дебіторської заборгованості відповідно до їхньої конкретної ситуації та стратегії управління фінансами.

Таблиця 2.5 – Документування дебіторської заборгованості

Рахунки	Документи
36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»	Накладні, рахунки-фактури, акти прийнятих робіт(послуг), податкові накладні, товарно-транспортні накладні ,товарні накладні, вексель, транспортні накладні, платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків на рахунки митних установ.
371 «Розрахунки за виданими авансами»	Платіжні документи, в яких міститься посилання на укладений договір
372 «Розрахунки з підзвітними особами»	Акт закупівлі, акт на списання представницьких витрат в межах передбачених норм з додаванням відповідних документів на оплату рахунків ресторанів, кафе, готелів тощо, чеки, квитанції, рахунки готелів, залізничні, авіаційні та інші проїзні квитки.
373 «Розрахунки за нарахованими доходами»	Рахунки бухгалтерії, ПКО, виписки банку.
374 «Розрахунки за претензіями»	Претензії, акти приймання вантажу, рішення судових органів, письмові згоди постачальників на пред'явлені претензії, виписки установ банку на суми, що надійшли в порядку задоволення претензій.
375 «Розрахунки за відшкодування завданих збитків»	Протокол засідання інвентаризаційної комісії, наказ керівника.
376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»	Договір між членами кредитних спілок, ПКО, виписки банку, ВКО, платіжне доручення.
377 «Розрахунки з іншими дебіторами»	Авізо про оприбуткування майна учасником, який веде спільні справи, або первинний документ про отримання майна.

При списанні дебіторської заборгованості, що утворилася не в результаті відвантаження товарів, виконання робіт, надання послуг, застосовується метод прямого списання сум такої заборгованості на витрати періоду. Після списання безнадійної дебіторської заборгованості підприємство зобов'язане враховувати її суму на за балансовому рахунку протягом не менше трьох років для спостереження за можливістю її стягнення у випадках зміни майнового стану боржника.

Для обліку сум списаної заборгованості застосовується субрахунок 071 «Списана дебіторська заборгованість» за балансового рахунка 07 «Списані активи». Якщо протягом трьох років заборгованість не буде відшкодована боржником, слід остаточно списати її суму із за балансового рахунка. Сума

заборгованості, відшкодованої після списання, відображається в бухгалтерському обліку по дебету рахунків 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках» або інших рахунків обліку активів. Одночасно на цю ж суму слід відобразити дохід по кредиту субрахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів» рахунка 71 «Інший операційний дохід».

2.3 Аналітичний та синтетичний облік дебіторської заборгованості

Продаючи свою продукцію (роботи, послуги), ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» вступають у взаємовідносини з юридичними та фізичними особами — покупцями і замовниками, а отже — здійснюють з ними у певному порядку розрахунки. Належним чином оформлені документи є підставою для виконання покупцями (замовниками) зобов'язань із проведення розрахунків [47].

ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» також можуть передавати свою продукцію для продажу посередникам за договорами комісії (консигнації), які здійснюють розрахунки не з покупцями, а з комісіонерами (консигнаторами).

Покупці продукції (товарів), замовники робіт (послуг) зобов'язані виконувати договірні умови здійснення розрахунків за відповідними договірними сумами у встановлені терміни, проте можуть виникнути непередбачені обставини, які перешкоджають своєчасному виконанню зобов'язань або виконанню їх взагалі.

Такими обставинами можуть бути:

- тимчасова або стійка фінансова неплатоспроможність;
- банкрутство;
- форс – мажорні обставини.

Через несвоєчасну оплату покупцями (замовниками) відвантаженої

продукції, виконаних робіт, наданих послуг виникають сумнівні борги. Для покриття сумнівних боргів на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» створюють резерв сумнівних боргів.

При виникненні форс – мажорних обставин (воєнні дії, пожежі, повені тощо) можуть мати місце випадки повної або часткової втрати товарів у дорозі, їх пошкодження, знищення та ін. Аби уникнути збитків за згаданих обставин продавці або покупці можуть застрахувати відвантажені цінності за зазначеними страховими подіями.

Підприємство реалізацію своєї продукції, товарів, робіт, послуг відображає на момент відвантаження продукції (товарів), підписання актів виконаних робіт (послуг). Розрахунки з покупцями за товарно-матеріальні цінності та послуги здійснюються, як правило, після відвантаження продукції або надання послуг.

Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями і замовниками за відвантаженою продукцією, товари, виконані роботи і послуги, крім заборгованості, забезпеченої векселями, ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». На цьому рахунку узагальнюється також інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи.

Розрахунки з різними дебіторами обліковуються на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (таблиця 2.6).

За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання.

Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення, ведеться на пасивному, регулюючому, контрарному (контрактивному) рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів».

За кредитом рахунку відображається створення резерву сумнівних боргів, за дебетом – списання сумнівної заборгованості або зменшення нарахованих резервів.

Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є

ризик неповернення, ведеться на пасивному, регулюючому, контрарному (контрактивному) рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів».

Таблиця 2.6 – Ведення обліку на рахунку 37 за субрахунками

Субрахунки рахунку 37	Здійснення операцій
371 «Розрахунки за виданими авансами»	ведеться облік авансів, наданих іншим підприємствам.
372 «Розрахунки з підзвітними особами»	ведеться облік розрахунків з підзвітними особами
373 «Розрахунки за нарахованими доходами»	ведеться облік нарахованих дивідендів, відсотків, роялті тощо, які підлягають отриманню.
374 «Розрахунки за претензіями»	облік розрахунків за претензіями, пред'явленими постачальникам, підрядчикам, транспортним та іншим організаціям, а також за пред'явленими їм та визнаними штрафами, пенею, неустойками.
375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»	облік розрахунків за відшкодуванням підприємству завданих збитків через нестачі і втрати від псування цінностей та розкрадання грошових коштів, якщо винуватця виявлено.
376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»	ведеться облік розрахунків за позиками членам кредитних спілок у кредитних спілках
377 «Розрахунки з іншими дебіторами»	ведеться облік розрахунків за іншими операціями, облік яких не відображається на інших субрахунках рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами», зокрема розрахунки за операціями, пов'язаними зі здійсненням спільної діяльності, усі види розрахунків з працівниками, інші розрахунки.

За кредитом рахунку відображається створення резерву сумнівних боргів, за дебетом – списання сумнівної заборгованості або зменшення нарахованих резервів.

Для обліку дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу й буде погашена після 12 місяців від дати балансу, призначено рахунок 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість».

Виникнення (збільшення) довгострокової дебіторської заборгованості відображається за дебетом рахунку 16, а її погашення (списання) – за кредитом рахунку 16.

Рахунок 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість» має субрахунки:

- 161 «Заборгованість за майно, що передане у фінансову оренду»;
- 162 «Довгострокові векселі одержані»;
- 163 «Інша дебіторська заборгованість».

Бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, накопичення, узагальнення, зберігання інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Більшість підприємств, у своїй діяльності ведуть синтетичний та аналітичний бухгалтерський облік.

Синтетичний облік – це облік, який ведеться на бухгалтерських рахунках, на яких облік господарської діяльності підприємств ведеться узагальнено. Синтетичні рахунки призначені для обліку інформації про склад і рух майна підприємства, коштів, джерел їх утворення в узагальненому вигляді і в грошовому вимірнику.

Для детальної характеристики об'єктів бухгалтерського обліку використовують аналітичні рахунки, в яких, крім грошового вимірника застосовують натуральні і трудові вимірники.

Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться на балансовому на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками».

За дебетом рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у т.ч. на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), які підлягають перерахуванню до бюджету та позабюджетних фондів і включені до вартості реалізації.

За кредитом рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу та інші види розрахунків.

Облік розрахунків з вітчизняними покупцями і замовниками ведеться на субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», з іноземними покупцями — на субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»

рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», з учасниками промислово-фінансової групи — на субрахунку 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ».

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться у гривнях і валюті, обумовлений договором.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками повинен забезпечити отримання даних про заборгованість, строк сплати за якою ще не настав, а також заборгованість, несплачену в строк.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем і замовником, за кожним пред'явленим до оплати рахунком. З цією метою підприємство може вести картки аналітичного обліку на кожного дебітора або накопичувальну відомість довільної форми.

Типову кореспонденцію рахунків з відображення операцій, пов'язаних зі здійсненням розрахунків з покупцями та замовниками, наведено у Додатку А.

Розглянемо особливості обліку ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» на субрахунках рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами», а саме:

За дебетом субрахунка відображаються суми виданих авансів. За кредитом субрахунка 371 відображається вартість отриманих товарно-матеріальних цінностей, виконаних робіт і послуг, під які був виданий аванс, а також повернення невикористаних авансів, або сума заліку заборгованості постачальникам за одержані від них товарно-матеріальні цінності, підрядчикам за виконані роботи.

Аналітичний облік розрахунків за виданими авансами ведеться за кожним дебітором окремо. Облік операцій, пов'язаних з видачею авансів наведено у Додатку Б.

Облік розрахунків з підзвітними особами ведеться на активно-пасивному субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами». За дебетом субрахунку відображається видача коштів під звіт, на відшкодування перевитрати, а за кредитом — внесення в касу невикористаного залишку

підзвітних грошей та списання використаних сум. Сальдо субрахунку може бути як дебетовим, так і кредитовим.

Такі показники відображаються в балансі розгорнуто: дебіторську заборгованість — у складі оборотних активів, кредиторську — у складі зобов'язань підприємства. Виданий на відрядження аванс в іноземній валюті на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» відносять на розрахунки з підзвітними особами (субрахунок 372), і оскільки він є немонетарною статтею, згідно з положеннями НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», його суму не перераховують при зміні курсу НБУ.

Якщо ж працівник повертає підприємству невитрачену частину одержаного авансу, то на неї курсову різницю нараховують (оскільки ця частина авансу стала монетарною). У таблиці 2.7 наведено кореспонденцію рахунків з обліку розрахунків з підзвітними особами.

Таблиця 2.7 – Облік розрахунків з підзвітними особами

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1	Видано підзвітні суми готівкою: - в національній валюті	372	301
2	Видано з каси працівнику на відшкодування понесених витрат	372	301
3	Відображено перекази гарантованими платіжними дорученнями сум на витрати з відрядження підзвітним особам, що перебувають за межами підприємства	372	311
4	Видано грошові документи з каси підприємства підзвітним особам: - у національній валюті - в іноземній валюті	372 372	331 332
5	Видано під звіт розрахункові чекові книжки	372	377
6	Нараховано дохід від реалізації продукції на ринку	372	701
7	Нараховано курсову різницю на заборгованість в іноземній валюті	372	714

Облік розрахунків з підзвітними особами ведуть у Журнал-ордері № 7, в якому поєднується синтетичний і аналітичний облік по субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

На кожну підзвітну особу використовують окремий рядок, у якому зазначають вступний залишок (якщо він був), видачу авансу, використання підзвітних сум відповідно до затвердженого авансового звіту, повернення невикористаного авансу або відшкодування сум перевитрати. Тобто всі операції по підзвітній особі відображають в одному рядку (лінійно-позиційним методом).

Після закінчення записів всіх операцій за розрахунками з підзвітними особами за звітний місяць у Журнал-ордері № 7 підраховують підсумки за всіма графами і кредитові обороти переносять у Головну книгу.

Схема документообігу, яка застосовується на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» при відображенні в обліку розрахунків з підзвітними особами наведено на рисунку 2.5.

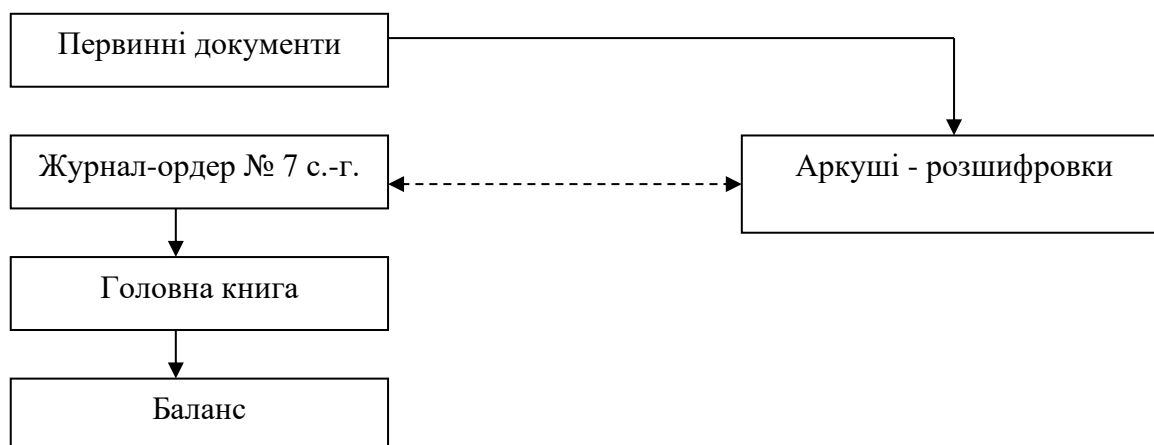

Рисунок 2.5 – Схема запису операцій з обліку розрахунків з підзвітними особами за журнально-ордерною формою

На субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» ведеться облік дебіторської заборгованості інших юридичних та фізичних осіб за вищезгаданими виплатами, належними підприємству за здійснені інвестиції у діяльність таких осіб.

Суми роялті, належні підприємству, відображаються за дебетом субрахунка 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» та кредиту

субрахунок 733 «Інші доходи від фінансових операцій».

Відсотки ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» можуть бути отримані за відсотковим векселем. У цьому разі сума доходу обкладається ПДВ. Сума ПДВ відображається за дебетом субрахунок 373 у кореспонденції із субрахунком 641 «Розрахунки за податками».

Облік розрахунків за претензіями, пред'явленими постачальниками, підрядниками ведеться на субрахунок 374 «Розрахунки за претензіями».

За дебетом цього субрахунок відображаються суми претензійного характеру до постачальників, підрядників і транспортних організацій по виявлених невідповідностях цін, тарифів, помилках у рахунках на ТМЦ, що надійшли з кредиту рахунків.

За неплатоспроможності винних у нестачі цінностей осіб сума збитку списується з кредиту субрахунок 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» в дебет субрахунок 949 «Інші витрати операційної діяльності».

Дебіторська заборгованість остаточно списується з субрахунок 071 «Списана дебіторська заборгованість» після надходження суми в порядку відшкодування з одночасними записами за дебетом рахунків 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках» чи інших рахунків обліку активів і кредитом субрахунок 716 «Відшкодування раніше списаних активів» або у зв'язку із закінченням терміну обліку такої заборгованості. За кредитом рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» відображається створення резерву сумнівних боргів, за дебетом — списання сумнівної заборгованості або зменшення нарахованих резервів.

При розрахунку суми резерву за методом питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації, яку необхідно нарахувати за звітний період, початкове сальдо на рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» не впливає на розмір нарахувань. При визначенні ж резерву, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, резерв на кінець звітного періоду до нараховується з урахуванням вхідного сальдо рахунок 38 «Резерв сумнівних

боргів».

Аналітичний облік на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» ведеться в розрізі боржників або за термінами непогашення дебіторської заборгованості. Основні бухгалтерські проведення з обліку резерву сумнівних боргів, які до цільно застосовують на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» подано в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Облік резерву сумнівних боргів

Зміст господарської операції	Кореспондуючий рахунок
За дебетом рахунка 38	
Списано з балансу дебіторську заборгованість покупців та замовників, визнану безнадійною, за рахунок раніше нарахованого резерву сумнівних боргів	36, 34, 37
Віднесено до складу іншого операційного доходу підприємства суму невикористаного резерву сумнівних боргів	716
За кредитом рахунка 38	
Нараховано резерв сумнівних боргів підприємствами, що застосовують рахунки класу 8	84
Віднесено до витрат на збут створений резерв сумнівних боргів по дебіторській заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги	93
Створено резерв сумнівних боргів по поточній дебіторській заборгованості за товари, роботи, послуги	944

Порядок відображення дебіторської заборгованості в регістрах бухгалтерського та податкового обліку в залежності від етапу її формування наведено на рисунку 2.6. Для кожного рахунку в Журнал-ордері № 8 с.-г. та відомості аналітичного обліку відводять окремі бланки. В розрізі кожного дебітора чи видів заборгованості записують залишок на початок місяця, оборот за дебетом і кредиту, залишок на кінець місяця. У кінці місяця підраховують сальдо кінцеве по відповідному рахунку і кредитовий оборот переносяться у Головну книгу.

Цей процес допомагає підтримувати точний та актуальний фінансовий облік, а також надає необхідні дані для прийняття стратегічних рішень та відображення фінансової діяльності компанії в звітності.

Рисунок 2.6 – Відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському та податковому обліку в залежності від етапу її формування

Дебіторську заборгованість також показують в податковому обліку, залежно від її формування. Дебіторська заборгованість у розрізі етапів також підлягає відображенню у регістрах податкового обліку.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

3.1 Удосконалення організації обліку дебіторської заборгованості

Все більшого значення на вітчизняних підприємствах набуває проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю. Стан економіки нашої країни характеризується нестабільною політичною ситуацією, некерованими інфляційними процесами та іншими негативними чинниками для розвитку економіки. В результаті дії цих факторів на підприємствах виникає великий обсяг дебіторської заборгованості, якою вони неспроможні управляти, в результаті чого знижується їх платоспроможність та ділова активність, яка в свою чергу призводить до кризи не платежів. В таких умовах збільшується необхідність ефективного управління дебіторською заборгованістю, оцінки її якості, попередження появи безнадійної заборгованості [5, С. 55-56].

У попередньому розділі було наведено розрахунок показників дебіторської заборгованості на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ». З цих показників видно, що питома вага дебіторської заборгованості з кожним роком зростає. Це свідчить про нераціональне використання власних і запозичених оборотних коштів. Уникнути подібного стану допомагає ефективне управління заборгованістю та належним чином організований облік.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю пропонуємо на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» ввести систему управління дебіторською заборгованістю, яка буде складатися з двох блоків.

Перший блок це запровадження кредитної політики на підприємстві, другий блок – запровадження використання методів управління своєчасності

оплати.

Перший блок (кредитна політика) за своєю суттю передбачає обґрунтований вибір величини дебіторської заборгованості, який відбувається за такими етапами:

- аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді;
- обґрунтування принципів кредитної політики відносно покупців послуг;
- розрахунок можливої суми фінансових коштів, які інвестуються у дебіторську заборгованість по комерційному кредиту;
- формування системи кредитних умов;
- розробка стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту;
- визначення процедури інкасації дебіторської заборгованості;
- забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості;
- побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Саме кредитна політика визначає порядок управління дебіторською заборгованістю і ухвалення рішень, пов'язаних з таким управлінням. Кредитна політика є одним з основних документів будь-якого комерційного підприємства. Цілями ефективної кредитної політики на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» мають бути:

- збільшення обсягів реалізації продукції в короткостроковому і довгостроковому періоді для досягнення необхідної прибутковості;
- максимізація ефекту (доходу) від інвестування фінансових коштів в дебіторську заборгованість;
- досягнення необхідної оборотності дебіторської заборгованості;
- обмеження відносного зростання простроченої дебіторської заборгованості, зокрема сумнівної і безнадійної заборгованості в структурі

дебіторської заборгованості.

Кредитна політика повинна бути чіткою і ясною, і так само обов'язковою для всіх структурних підрозділів підприємства. Вона повинна співвідноситися із законодавством, стандартами бухгалтерського обліку, політикою ціноутворення.

Серед методів управління своєчасністю оплати можна виділити наступні:

- застосування системи знижок;
- розробка системи збору платежів;
- особисті контакти з контрагентом;
- застосування санкцій, передбачених договором;
- запит гарантійних листів про оплату з визначенням графіка платежів;
- направлення актів звірок;
- припинення відвантаження, припинення виконання робіт, надання послуг.

Ми пропонуємо застосовувати такі етапи роботи по поверненню боргів (рисунок 3.1).

Рисунок 3.1 – Етапи роботи по поверненню боргів

Запровадження на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» системи управління дебіторською заборгованістю, на нашу думку, дасть змогу ефективно організувати збут та управляти поточною дебіторською заборгованістю, не допускаючи при цьому ті перетворення в інші види дебіторської заборгованості, які призводять до погіршення фінансового стану підприємства. Також вважаємо за необхідне вдосконалити інформаційне забезпечення обліку дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість відображається у формі 1 «Баланс» у складі активів, а також у ф. 5 «Примітки до фінансової звітності», а саме розділ ІХ «Дебіторська заборгованість» у розрізі строків непогашення. Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин з покупцями і замовниками слугують первинні документи з обліку розрахунків.

Синтетичний облік підприємства відноситься до узагальнюючого обліку. На ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» розкриття інформації про синтетичний облік дебіторської заборгованості знаходиться в реєстрах обліку (журналах-ордерах, відомостях. Головній книзі).

Впорядкування облікової інформації, зображеної у первинних документах, здійснюється в облікових реєстрах. На підставі видаткових накладних на відпуск товару складається Відомість № 16 по рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», яка наведена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Фрагмент Відомості № 16 за квітень 2022 р. на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ»

№ з/п	Контрагенти	Сальдо на 01.05.2022 р., тис.грн.	
		Дебет	Кредит
1.	Intobi	-	111,0
2.	Paynet	-	420,0
3.	Codemotion	-	672,0
4.	DreamDev	-	620,0

Порядок та форми розрахунків між постачальником та покупцем визначаються в господарських договорах.

Для прийняття зацікавленими особами вчасних рішень щодо існуючої політики управління дебіторською заборгованістю істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання. Однак форма обліку дебіторської заборгованості, яка рекомендована нормативно, не враховує специфіки активу, що зумовлює наявність різних ознак його класифікації і велику кількість методів оцінювання.

Крім цього, облікові реєстри, що є рекомендовані нормативно для використання, не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення. Це зумовлює неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість в обсязі та вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами зокрема, і заборгованості загалом, з метою прогнозування ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, складання рекомендацій щодо попередження.

Дослідження обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» показало, що бухгалтер занадто уніфікував цей процес, і як наслідок не задовольняються потреби керівника – отримання повної, оперативної інформації щодо стану дебіторської заборгованості. З тих документів, що веде бухгалтер не можливо побачити, по якому виду товару виникла дебіторська заборгованість, коли, строки її погашення тощо.

На підставі цього запропоновано вдосконалити інформаційне забезпечення обліку дебіторської заборгованості, а саме вдосконалення так званої «зведеної» звітності ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ». На першому етапі це може бути реєстр по реалізації продукції, робіт, послуг.

В цьому реєстрі зазначається назва покупця, найменування товару, який придбали, його одиниці виміру, на підставі якого документу була здійснена операція, дата, кількість, сума реалізації, відмітка про оплату.

Потім на підставі таких реєстрів можна формувати відомість, вона може надаватися (використовуватися) як внутрішнім користувачам, так і для

заповнення журналу-ордеру № 6.

Дуже важливим, на нашу думку, є той факт, що дебіторська заборгованість є джерелом утворення активів боржника, який цим може користуватися і використовувати засоби без права на це. Том ми пропонуємо ввести нову форму звітності, що може бути застосована при здійсненні контрольних дій та прийнятті управлінських рішень (рисунок 3.2).

№ з/п	Контрагенти-боржники			Дебіторська заборгованість						
	Назва підприємства	Код ЄДР-ПОУ	Місцезнаходження підприємства	В тому числі				Всього	Створено резерв сумнівних боргів	Визнано безнадійним боргом
				До 3 місяців	Від 3 місяців до 1 року	Від 1 до 3 років	Понад 3 роки			

Рисунок 3.2 – Звітна форма «Інформація про дебіторську заборгованість»

Обов'язковим повинно бути оприлюднення інформації по цій формі звітності, оскільки це дасть можливість виявити неординарних боржників; простежити стан розрахунків контрагентів і в разі виникнення підозри в їх ненадійності – завчасно відмовитись від співпраці; зробити більш прозорішими взаєморозрахунки; допомогти відділу по справам банкрутства бачити потенційних неплатоспроможних контрагентів, щодо яких треба відкривати справу про банкрутство; зменшити рівень шахрайства у сфері дебіторської заборгованості.

Саме облік надає необхідну інформацію для управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. Запропонована зведена звітність дозволить отримати інформацію про дебіторську заборгованість в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами зокрема і

заборгованості загалом тобто задовольнить вимоги управлінців – отримання повної, оперативної інформації щодо стану дебіторської заборгованості.

При розрахунках з підзвітними особами на підприємстві ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» були виявлені певні порушення, а саме порушення оформлення первинних касових документів. У більшості видаткових касових ордерів, за допомогою яких видається готівка з каси працівникам підприємства у підзвіт (на господарські потреби або на відрядження) відсутні паспортні дані особи, що одержує готівкові кошти, відсутні необхідні підписи, а також не зазначено кореспонденцію рахунків. Зазначені порушення призводять до погіршення стану контролю за порядком здійснення касових операцій та можуть спричинювати зловживання на підприємстві.

З метою уникнення цього ми пропонуємо ввести використання БПК на підприємстві, які є різновидом платіжного засобу безготівкової форми оплати розрахунків.

Згідно Закону України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року № 1591-IX БПК є спеціальним платіжним засобом у вигляді пластикової або іншого виду картки, який використовується для:

- оплати за продукцію, товари і послуги;
- перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб;
- інших розрахункових операцій за договором між банком і клієнтом.

Слід зазначити, що емісію в нашій країні проводять лише банки, які уклали договір із платіжною організацією відповідної платіжної системи і які отримали дозвіл на це. Сама собою БПК є власністю банку, а клієнтові (держателю БПК) її дають просто у користування. Разом із картою клієнт отримує конверт із персональним ідентифікаційним номером, тобто кодом для ідентифікації держателя БПК під час роботи з нею.

По закінченні строку дії БПК, який зазначено у договорі з банком і на самій картці, її необхідно здати до банку для продовження або заміни на нову. В іншому разі вона автоматично припиняє діяти після закінчення останнього

місяця року, зазначеного на її лицьовому боці. У разі розірвання договору про надання використання БПК за заявою власника карткового рахунку кошти, що знаходяться на цьому рахунку, перераховують на інші банківські рахунки цієї особи або видають їй. Клієнт несе відповідальність за договором за виконання грошових зобов'язань з операцій із застосуванням БПК до отримання банком-емітентом заяви клієнта про призупинення операцій за такою картою і занесення її до стоп-листа, тобто до списку БПК, за яким операції заборонені [29].

Обов'язкові реквізити, які наносять на БПК, дозволяють ідентифікувати платіжну систему і емітента. Крім цього БПК повинна містити дані, що дозволяють визначити її держателя. Для БПК внутрішньодержавних платіжних систем неодмінний атрибут – нанесений шляхом друку або тиснення ідентифікаційний номер емітента. Він входить до ідентифікаційного номера платіжної карти разом із ідентифікатором особового рахунку і контрольною цифрою.

Розглянемо особливості застосування корпоративних банківських карток на підприємстві ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ», в разі їх запровадження.

Для того, щоб користуватися корпоративними банківськими платіжними картками (КБПК), підприємству необхідно відкрити в банку поточний картковий рахунок. Потім банк видає КБПК на ім'я довіреної особи підприємства, при цьому карток може бути декілька.

Таким чином, клієнт банку і власник корпоративного рахунку - підприємство, а держатель КБПК- довірена особа (працівник), уповноважена керівництвом проводити розрахунки від імені підприємства. Після цього згідно з п. 3.10 Положення про емісію БПК підприємство має право:

- проводити безготівкові розрахунки в національній валюті на території України, пов'язані із господарською діяльністю підприємства;
- одержувати готівку для витрат на відрядження в межах України;
- оплачувати експлуатаційні витрати, пов'язані з утриманням і

перебуванням повітряних, морських і автотранспортних засобів на території України.

КБПК заборонено використовувати для виплати заробітної плати. Інших виплат соціального характеру та для розрахунків за зовнішньо - економічними договорами. В правилах платіжної системи можуть бути й інші обмеження по застосуванню КБПК.

Після одержання КБПК у банку ми пропонуємо відобразити її на позабалансовому рахунку 08 «Бланки суворої звітності» за фактичною вартістю емісії. Для цього можна відкрити окремий субрахунок, наприклад 08/1 «КБПК».

По закінченні строку користування КБПК (при переході в інший обслуговуючий банк, ліквідації підприємства, відмові від використання КБПК у господарській діяльності, закінченні строків її дії та ін.) підприємство поверне картку до банку і відобразить дану операцію за кредитом того самого субрахунку 08/1 «КБПК». Що стосується місця її зберігання поки чітких вимог немає.

Ми рекомендуємо зберігати КБПК у касі, причому бажано в сейфі поряд з іншими цінностями і грошовими коштами. Рух КБПК можна відображати в реєстрі або у журналі видачі із зазначенням дати, прізвища, ім'я, по батькові підзвітної особи (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Журнал видачі КДПК

№ з/п	Дата видачі КБПК	ПІБ підзвітної особи	Номер картрахунку/ картки	Сума на картрахунку, грн..	Підпис отримувача КБПК	Дата повернення КБПК	Сума на картрахунку згідно з випискою	Підпис бухгалтера	Номер і дата авансового звіту
1	10.0 2.15	Буюн Н.М.	4568975 3427854 2387	20000,0	Буюн Н.М.	11.0 2.15	4000,0	Пруд Л.В.	№5 від 11.02. 15

Даний журнал краще вести відповідальній особі, уповноваженій на це керівником підприємства. Такий реєстр допоможе не тільки проконтролювати, кому і коли видано КБПК, але і як звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, дозволить контролювати цільове використання коштів на картрахунку.

Підприємство також буде контролювати рух грошових коштів на підставі виписок банку.

Їх надають у строки, передбачені договором або на вимогу підприємства, але не рідше одного разу на місяць. А на практиці виписка знадобиться кожного разу при затвердженні авансового звіту як підтвердження списання грошей з картрахунку.

Таку виписку можуть дати клієнту в самому банку, надіслати поштою, у вигляді текстового повідомлення на мобільний телефон, через банкомат або іншим способом, закріпленим у договорі між банком-емітентом і держателем КБПК. У нашому випадку все-таки краще мати паперовий варіант виписки, який можна додати до бухгалтерських документів.

При видачі КБПК підзвітній особі, кошти будуть видані їй під звіт тільки лише після їх списання з картрахунку підприємства.

Отже, в момент передачі КБПК заборгованості не виникає. А виходить, і строки подання звіту про використання коштів наданих під звіт працівником, до якого він зобов'язаний додати підтверджуючі документи починають вважати лише з дня зняття грошей з картрахунку.

Розглянемо порядок відображення в обліку придбання КБПК та їх використання в господарській діяльності підприємства (таблиця 3.3).

Якщо підприємство ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» придбало КБПК, оплативши при цьому послуги банку з емісії в сумі 100,00 грн. На корпоративний картрахунок було зараховано 2000,00 грн. 12 травня цю КБПК видали працівнику для придбання канцтоварів. Покупку він здійснив у той самий день на суму 600,00 грн., і 13 травня склав авансовий звіт, додавши підтверджуючі документи, а також повернув КБПК до

бухгалтерії. Плата за обслуговування картрахунку – 60,00 грн. Бухгалтерський облік цих операцій наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Придбання і використання КБПК

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Перераховано кошти на корпоративний рахунок	313	311	2000,00
2	Оплачено банку послуги з емісії КБПК	92	311	100,00
3	Оприбутковано КБПК на підприємство	08/1	-	100,00
4	Видано КБПК підзвітній особі	-	-	*
5	Працівник зняв кошти з КБПК	372	313	600,00
6	Оприбутковано канцтовари	209	372	500,00
7	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	372	100,00
8	Перераховано банку плату за обслуговування корпоративного рахунку	92	311	60,00
9	Віднесено на фінансовий результат витрати на емісію КБПК, вартість канцтоварів і плату за обслуговування картрахунку	791	92, 93	660,00

Таким чином ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ», застосовуючи КБПК, помітно підвищать контроль за порядком здійснення касових операцій, а саме видачі готівки у підзвіт і значно зменшить можливість зловживання.

Крім того, використання КБПК заощадить сили і час при проведенні розрахунків, адже відпадає необхідність одержувати готівку в банку для видачі авансу, не потрібно оформляти прибуткові та видаткові касові ордери – достатньо просто один раз відкрити картрахунок, перерахувати на нього кошти і видати співробітнику КБПК, відобразивши в журналі видачі КБПК. КБПК також забезпечує підприємству максимальну безпеку коштів: при втраті картки гроші зберігаються – потрібно лише повідомити про це до банку, і операції за картрахунком призупинять. Потім підприємство може одержати нову БПК і подовжити розпоряджатися своїми коштами.

3.2 Удосконалення обліку резерву сумнівних боргів

Одним із важливих етапів формування і достовірного визначення величини активів підприємства, справедливого відображення стану розрахунків з дебіторами є резерв сумнівних боргів, який згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» має створюватися для визначення суми чистої реалізаційної вартості поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

У бухгалтерському обліку резерв – явище віртуальне. Це не купи грошей, які відкладаються на чорний день, і не запаси на окремих рахунках чи в коморах. Резерви належать до пасиву балансу підприємства. Тобто поряд з іншими власними джерелами походження активів (такими, як внески засновників, нерозподілений прибуток тощо) резерви дозволяють зрозуміти, звідки взялися ті чи інші активи та для чого вони призначаються. Адже сума чистих активів (тобто активів, забезпечених власними коштами підприємства) теоретично залишається у власному розпорядженні підприємства.

Практика ведення бухгалтерського обліку ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» показує, що підприємство створює резерв сумнівних боргів.

Резерв сумнівних боргів для підприємства є невід'ємним елементом грамотно поставленого бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. Зазначимо, що створення резерву обумовлено такими принципами бухгалтерського обліку, як обачність та відповідність доходів та видатків.

Це дозволяє співвідносити нараховані доходи, не завищуючи їх, з видатками періоду, здійсненими для отримання цих доходів, не занижуючи одночасно самих видатків. Таким чином, при нормальному функціонуванні підприємства за допомогою резерву відбувається згладжування стрибкоподібних змін у чистому прибутку, так як частина видатків здійснюється не за рахунок видатків періоду, а за рахунок створеного резерву

сумнівних боргів у попередніх періодах. Отже, створення резерву сумнівних боргів має певне практичне значення. Тут можна відокремити два аспекти (рисунок 3.3).

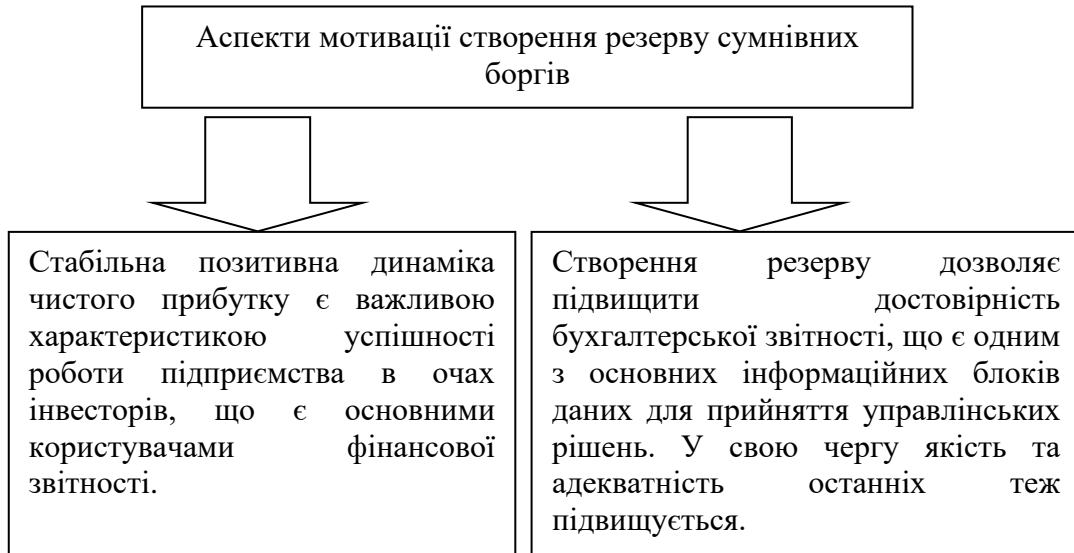

Рисунок 3.3 – Аспекти мотивації створення резерву сумнівних боргів

Таким чином, визначення суми резерву сумнівних боргів - необхідна умова діяльності нашого підприємства, яке має дебіторську заборгованість. Цей резерв створюється як джерело погашення частини дебіторської заборгованості, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

Підставою для створення резервів сумнівних боргів є результати інвентаризації дебіторської заборгованості. Рішення про створення резерву сумнівних боргів повинно бути підготовлене комісією підприємства за участі керівників юридичної, бухгалтерської, збутової служб та затверджуватись керівником підприємства. В рішенні про створення резерву сумнівних боргів комісія, на нашу думку, повинна відображати такі відомості як дату та причину виникнення заборгованості, терміни її погашення (векселів, застав, договорів страхування), дату подання позовної заяви до суду (арбітражного суду) про стягнення заборгованості з покупця (замовника), номер та дату платіжного доручення про перерахування мита. Після цього можна формувати

або коригувати резерв сумнівних боргів. Це відбувається двома етапами (рисунок 3.4).

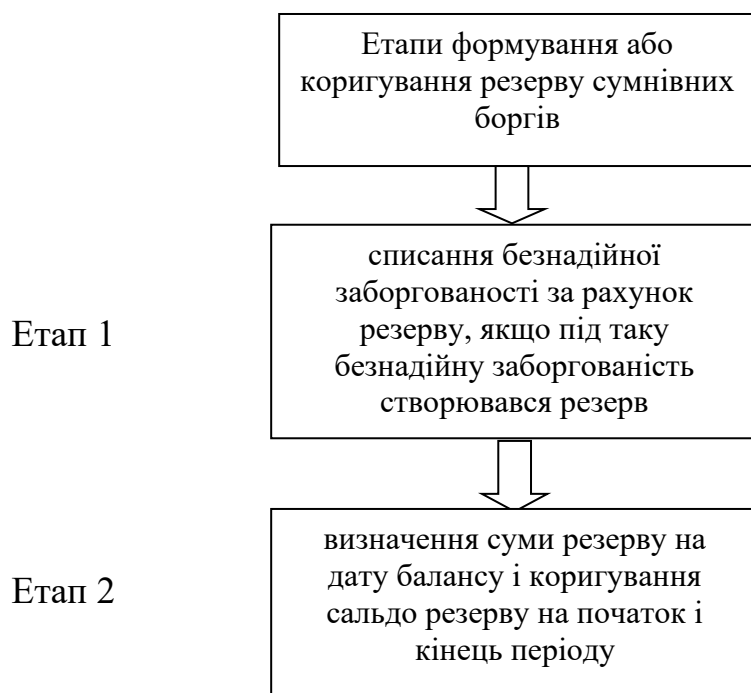

Рисунок 3.4 – Етапи формування або коригування резерву сумнівних боргів

Як правило, перший етап не становить труднощів. Списання заборгованості за рахунок резерву і є використанням резерву. Якщо фактично сума безнадійних боргів стала більшою, ніж сума попередньо нарахованого резерву, безнадійні борги збільшують суму витрат періоду;

При реалізації другого етапу підприємство проводить ті ж самі розрахунки і аналітичні процедури, що і при першому етапі, а також робить відповідні записи у бухгалтерському обліку. Головне, щоб на цьому етапі було дотримано принципу відповідності суми дебіторської заборгованості і нарахованого резерву він не може бути більшим, ніж суми дебіторської заборгованості на дату балансу.

Проаналізувавши діючий стандарт, можна виділити наступні випадки, в яких підприємство може створити резерв сумнівних боргів (рисунок 3.5).

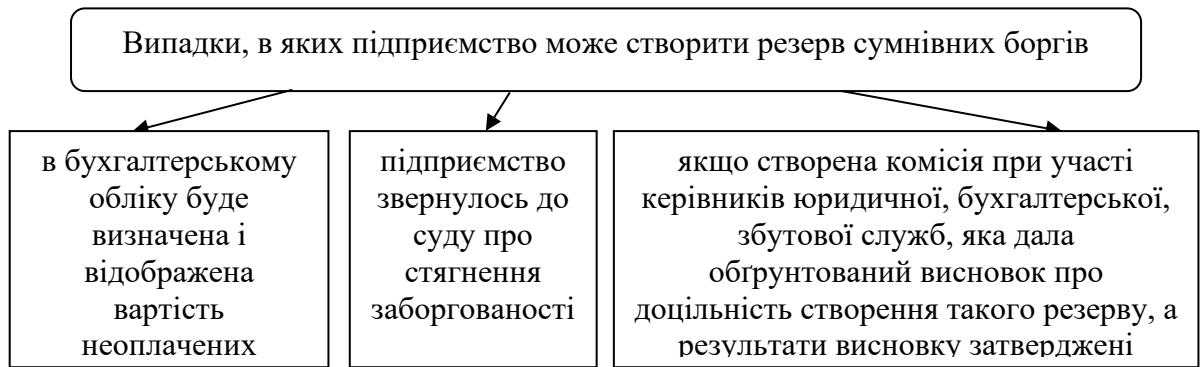

Рисунок 3.5 – Випадки, в яких підприємство може створити резерв сумнівних боргів

Законодавством передбачено, що підприємства можуть створювати резерв сумнівних боргів по заборгованості за відвантажену продукцію і товари, виконані роботи і надані послуги за умови, що із цієї вартості визначений і відображений в бухгалтерському обліку фінансовий результат.

Деякі автори вважають, що згідно законодавства такий резерв може бути створений лише в тому випадку, якщо вона не забезпечена гарантіями (векселями, заставами, договорами страхування та інше), не виплачується боржником більше 30 днів від дати, визначеної умовами діючого договору, і підприємство звернулося до арбітражного суду із заявою про її стягнення.

Величина резерву визначається окремо за кожним сумнівним боргом в залежності від фінансового стану (платоспроможності) боржника та оцінки ймовірності погашення боргу повністю або частково.

Хоча найпростішим методом визначення резерву вважається метод на основі платоспроможності окремих дебіторів, його використання на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» не доцільне, оскільки цей метод доцільно застосовувати підприємствам з невеликою кількістю дебіторів. ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» має значну кількість дебіторів і бухгалтерам важко буде відстежувати заборгованість та платоспроможність кожного з них.

Отже, пропонуємо використовувати на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ

ДЕВЕЛОПМЕНТ» метод питомої ваги. Оскільки метод класифікації та метод платоспроможності є трудомісткими у розрахунках та потребують попереднього аналізу та класифікації, а отже для нашого підприємства даних методів питомої ваги буде найпростішим у розрахунках.

Метод оцінки величини резерву сумнівних боргів, виходячи з питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах подальшої оплати, є порівняно новим. Як це не дивно, але в самому НП(С)БО 10 немає норм, які б прямо регламентували застосування цього методу оцінки величини резерву сумнівних боргів. Тому про методологію такого методу можна судити тільки на підставі додатків до стандарту і загальних правил бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості.

Дані додатку до НП(С)БО 10 дозволяють судити про те, що:

- як базовий період для розрахунків пропонується використовувється рік, і це позначається на подальшому виборі показників для розрахунків;
- як показники чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг можна використовувати показники ряд. «Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» річного Звіту про фінансові результати (форма №2). Єдине, що необхідно при цьому зробити, це дотримуватись умови: вибрати відповідний чистий дохід, визнаний за умови оплати грошовими коштами;

- у розрахунках бере участь визнана безнадійна заборгованість. Будемо використовувати відповідні показники субрахунку 071; підприємство самостійно обирає період для спостереження.

Принципова відмінність цього методу від методу класифікації дебіторської заборгованості полягає в тому, що отримана в результаті величину резерву сумнівних боргів не є обмежувальним орієнтиром для величини резерву сумнівних боргів, яку необхідно показати на дату балансу. Отримана величина резерву сумнівних боргів просто додається до сальдо такого резерву на дату балансу.

Отже, на відміну від методу класифікації дебіторської заборгованості, розрахованої за методом «питомої ваги», величина резерву сумнівної заборгованості не є обмеженням для сальдо такого резерву. Але обмеження граничної величини резерву сумнівних боргів існує і в цьому випадку і міститься в нормах п.8 НП(С)БО 10: «Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату».

Виходять, що згідно з нормами п.8 НП(С)БО 10 максимальна величина резерву сумнівних боргів – це 50% первісної (балансової) вартості дебіторської заборгованості, щодо якої такий резерв створювався, тому величину резерву сумнівних боргів можна збільшувати не безмежно. Таке правило можна назвати «правилом 50 на 50».

Між методами класифікації дебіторської заборгованості та «питомої ваги» є істотні відмінності.

Річ у тому, що метод класифікації спирається на інформацію про сальдо дебіторської заборгованості, тобто інформацію про таку заборгованість на певну дату з урахуванням усіх минулих періодів, тому вважається, що розрахункова величина резерву сумнівних боргів, отримана на підставі сальдо дебіторської заборгованості, вже оцінює собою сальдо резерву сумнівних боргів з урахуванням минулих періодів.

У свою чергу метод питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації спирається на інформацію про джерело можливих безнадійних боргів, яким є такий чистий дохід, тобто як база розрахунків виступає показник, що не містить інформацію про минулі періоди.

Отже, цей метод дозволяє оцінній, скільки сумнівних боргів поточного періоду можуть стати безнадійними, і ця оцінка сумнівних боргів додається до оцінок, отриманих для минулих звітних періодів. За методом питомої ваги величина сумнівного боргу (СБ) (резерву) визначається за формулою 3.1:

$$PCB = ЧД \times КС, \quad (3.1)$$

де *РСБ* – резерв сумнівних боргів;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції;

КС – коефіцієнт сумнівності.

Коефіцієнт сумнівності (*КС*) за цим способом визначається за формулою 3.2:

$$КС = \frac{БЗН}{ЧД} \quad (3.2)$$

де *КС* – коефіцієнт сумнівності;

БЗН – визнана (списана) безнадійна заборгованість за період;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції.

Звертаючись до аналітичного обліку важливо враховувати, що його ведення на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» обов'язкове, зважаючи на те, що облік розрахунків без аналітики неможливий, в той час як аналітичний облік резервів (тобто реєстрація кожного сумнівного дебітора або кожної групи дебіторів на рахунку 38) зовсім не обов'язковий. Достатньо після інвентаризації такої заборгованості скласти окремий список сумнівних дебіторів як додаток до інвентаризаційної відомості.

Протягом року нарахована сума резерву використовується поступово, в міру встановлення безумовної неплатоспроможності того або іншого сумнівного дебітора. Залишок невикористаної суми до кінця року додається до доходів (кредит рахунка 716). Потім, для використання в наступному році, нараховується новий резерв сумнівних боргів після проведення передзвітної інвентаризації дебіторської заборгованості. І так далі, з року в рік. від періоду до періоду. Зазначимо, що в НП(С)БО 10 не згадується про списання наприкінці звітного періоду (року) невикористаного резерву сумнівних боргів, тобто про приєднання цього залишку до доходів. Хоча в інструкції № 291 проведення Дт-38 – Кт-71 зазначене. За них умов вважаємо, що таке списання

потрібно провести в одному з двох випадків:

– або у випадках, якщо по тому або іншому боргу припущення про його сумнівність не виправдалися, тобто якщо такий дебітор все ж погасив свою заборгованість, і т. д. в міру встановлення факту непотрібності створеної частини резерву (в такому разі резерв наприкінці року не перенараховується, а до нараховується);

– або залишок невикористаного резерву зараховується в дохід наприкінці року, після чого нараховується новин на наступний рік.

На основі узагальнення приходимо до висновку, що другий спосіб більш прийнятний хоча б тому, що він дозволяє не вести аналітичного обліку за рахунком 38. Отже, відповідно вищевикладеного. пропонуємо провести ряд бухгалтерських записів щодо створення та списання резерву сумнівних боргів (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Відображення у бухгалтерському обліку формування резерву сумнівних боргів та списання дебіторської заборгованості.

№	Зміст операції	Дт	Кт	Сума, грн.
1	Створено резерв сумнівних боргів	944	38	568224,00
2	Списана дебіторська заборгованість покупців, визнана безнадійною	38	36	421627,00
3	Списана безнадійна дебіторська заборгованість підзвітної особи	944	372	3687,00
4	Внаслідок зміни у фінансовому стані покупця відновлюється сума його заборгованості, раніше визнана безнадійною	36	38	421627,00
5	Надійшло від покупця у рахунок погашення його заборгованості	311	36	120034,00
6	Надходження грошових коштів в порядку відшкодування раніше списаної дебіторської заборгованості	311	716	23659,00

Відповідно до наших пропозицій зі створення та обліку резерву сумнівних боргів необхідно внести зміни в наказ про облікову політику ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ».

Вибір методики розрахунку резерву сумнівних боргів безпосередньо пов'язаний зі специфікою роботи підприємства. Вибір методу оцінки розміру

формування резерву сумнівних боргів безпосередньо впливає на розмір прибутку господарюючого суб'єкта.

3.3 Шляхи удосконалення системи внутрішнього контролю обліку дебіторської заборгованості на підприємстві

Зміцнення фінансового стану і платоспроможності підприємства значною мірою залежить від продуктивності роботи системи внутрішнього контролю, яка слідкує за станом розрахунків, динамікою дебіторської та кредиторської заборгованості. Однак на досліджуваному підприємстві даний процес носить досить умовний характер, адже перевіркою облікових даних займаються ті ж особи, що і ведуть обліковий процес.

На нашу думку, особливу увагу слід приділити законності розрахунків, їх доцільності, документальній обґрунтованості і правильності відображення розрахункових операцій у бухгалтерському обліку.

Під час контролю розрахункових операцій важливе значення має використання фактографічної інформації, яка є обліковою. Допомагає виявляти проблеми та оптимізувати процеси. Частково ця інформація, її зміст і використання в обліковому процесі наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Фактографічна інформація, яка використовується під час контролю розрахункових операцій

№ з/п	Найменування документа	Зміст	Використання в контрольному процесі
1	2	3	4
1	Договір поставки	Зобов'язання сторін на поставку товарів та розрахунків за них	Контроль за наявністю договору
2	Платіжне доручення	Сума коштів платежу, його цільове призначення, дата перерахування, дані платника та одержувача	Контроль за достовірністю суми платіжного документа, а також за терміном перерахування та цільовим призначення коштів

Продовження таблиці 3.5

1	2	3	4
3	Виписка банку	Використання коштів і їх залишок на розрахунковому та інших рахунках	Контроль за достовірністю використання коштів на різні платежі, а також залишку коштів
4	Претензійний лист	Лист постачальнику про розбіжності в цінах, що надійшли	Виявлення необґрунтованої претензії
5	Розрахунок претензій	Представлення розрахунку сум розбіжностей	Контроль за достовірністю розрахунків

Джерелами нормативно-законодавчої бази є та інформація, що підтверджує законність тих або інших розрахункових операцій.

Облікова інформація, яка використовується під час контролю і ревізії розрахунків, дає можливість ревізору обґрунтувати дійсність завершення або недостовірність розрахункових операцій.

Інформацією для контролю розрахунків є з покупцями і замовниками виступають записи відповідного облікового регістру за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». На підставі операцій, за дебетом даного рахунку перевіряється правильність визначення продажної ціни вартості реалізованої продукції, послуг, яка повинна включати податок на додану вартість. А за залишками за кредитом даного рахунку перевіряють сплату за виставленими рахунками [63].

Під час ревізії розрахунків з різними дебіторами на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» необхідно використовувати розрахунково-платіжні документи, виписки банку, акти звірки, облікові регістри за рахунком 37. Перевірку виникнення і погашення дебіторської заборгованості необхідно здійснювати за відповідними субрахунками в розрізі аналітичного обліку.

У системі методичних прийомів контролю розрахункових операцій важливе значення має інвентаризація розрахунків. Загальні підсумки інвентаризації розрахунків з дебіторами, кредиторами, постачальниками і покупцями на підприємстві оформляють актом.

На нашу думку, дана форма недосконала, тому ми пропонуємо вдосконалити її наступним чином: у таблиці форми вказати дату виникнення,

строк погашення дебіторської заборгованості, вказати суму, яка підлягає перерахуванню на інші рахунки з наведенням рахунку. Вказані дата виникнення та строк погашення дадуть змогу більш швидко з'ясувати чи є дана заборгованість простроченою. Вказані сума перерахування і наведений субрахунок дозволять більш швидко виправити помилки.

Для складання цього акта звіряються розрахунки, що були здійснені різними способами. При розрахунках за межами діяльності підприємства ревізор здійснює їх взаємозвіряння, що оформляється актом звіряння розрахунків.

Щоб уникнути можливих непорозумінь, на нашу думку, доцільно даний акт надсилати рекомендованим листом, щоб акт «потрапив до рук» підприємства адресата, тим самим зобов'язавши його провести звіряння. Для того, щоб процес звірки займав мінімум часу, доцільно до акту додати лист, у якому буде вказано, що якщо підприємство не отримає підписаного акта звіряння протягом 10 днів вважаємо вказану в акті заборгованість погодженою. Такий термін обрано згідно до законодавства.

Взаємозвіряння розрахунків дасть можливість ревізору підтвердити достовірність і реальність заборгованості. На субрахунках повинні залишатися виключно погоджені суми.

Якщо під час інвентаризації дебіторської заборгованості виявлена заборгованість, термін позовної давності якої минув, то до акта додається довідка. Ревізор встановлює осіб винних у пропуску терміну позовної давності дебіторської заборгованості, визначає підстави та обґрунтовує причини пропуску позовної давності.

Розрахунково-аналітичні методичні прийоми контролю розрахунків ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ» потребують застосування методів аналізу дебіторської заборгованості.

Документальні методичні прийоми потребують застосування прийомів дослідження суті і змісту розрахункових операцій, їх достовірності, законності та правильності відображення в обліку.

Виявлені порушення у відповідному розділі акта ревізії підприємства. До акта повинні бути додані групувальні відомості встановлених порушень, акти інвентаризації.

Паралельно організації дебіторської заборгованості ревізор повинен перевіряти реальність та правильність, достовірність і законність розрахункових операцій. Спочатку ревізор повинен вивчити динаміку зміни і величини залишків заборгованості за визначені місяці, облікових реєстрів аналітичного обліку. Значні суми залишків заборгованості, їх стрімке зростання є підставою для проведення суцільної ґрунтовної перевірки за суттю і змістом.

Перевірку заборгованості здійснюють на підставі записів на рахунках аналітичного обліку розрахунків.

Під час перевірки слід приділити увагу простроченій дебіторській заборгованості. Суми заборгованості, що викликають сумнів у ревізора досліджуються із використанням первинних документів, застосуванням методів взаємного контролю документів і зустрічної перевірки операцій. Ревізор з'ясовує, які вживалися заходи щодо стягнення і уточнення простроченої, безнадійної, сумнівної дебіторської заборгованості. Усі суми невинуватих заборгованості необхідно згрупувати у відомості, до якої включаються суми дебіторської заборгованості різних організацій, за всіма рахунками.

У акті ревізії дебіторську заборгованість необхідно згрупувати у розрізі таких груп: нормальна поточна заборгованість, прострочена заборгованість, документально неспітвєрджена, спірна, безнадійна.

Щодо заборгованості з поточним терміном позовної давності потрібно перевірити, чи направлені листи-нагадування про необхідність погашення боргу. При перевірці заборгованості щодо якої припинене надходження платежів до повного погашення, з'ясовують, чим викликане ненадходження грошей від дебіторів.

При перевірці розрахункових операцій необхідно з'ясувати правильність

кореспонденції рахунків і віднесення сум на окремі балансові рахунки щодо обліку розрахунків.

Запровадження служби внутрішнього контролю дозволить проводити аналіз фінансового стану підприємства, розраховувати фінансово-економічні показники, проводити аналіз руху грошових коштів, дебіторської та кредиторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

Дебіторська заборгованість значно впливає на фінансовий стан підприємства, особливо в нинішній час, коли гостро постає проблема не платежів за отриманні товари, роботи, послуги. Тому облік дебіторської заборгованості є просто необхідними, перш за все, для забезпечення гарантіями користувачів фінансової звітності, щодо достовірності і законності інформації про неї. У кваліфікаційній роботі наведено теоретичне узагальнення і запропоноване вирішення наукової проблеми, що виявляється у дослідженні та розробці науково-методичних підходів і обґрунтованих практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку дебіторської заборгованості підприємства. Загальні висновки, одержані в результаті дослідження, наступні.

У ході ознайомлення з завданнями внутрішнього управління дебіторською заборгованістю ми встановили, що дане поняття має досить давню історію. Однак як і в далекі часи так і сьогодні немає в економічній літературі повного визначення «дебіторської заборгованості», тому аналізуючи літературні джерела, ми сформувавши власне, яке, на нашу думку, більш повно розкриває сутність даного поняття: це зобов'язання боржника за передане майно, виконані роботи, надані послуги, проданий товар, сплачені грошові кошти на довгостроковий або короткостроковий період.

Під час порівняння вітчизняного та зарубіжного досвіду обліку дебіторської заборгованості було встановлено, що явних розбіжностей немає. Основоположною відмінністю є відсутність у міжнародній практиці єдиного стандарту, який би регламентував порядок обліку дебіторської заборгованості. Також відмінна риса була виявлена у порядку визнання, адже в закордонній практиці даний процес більш ускладнений, що пов'язано з наявною у практиці гнучкою системою знижок. Характерна відмінність в порядку оцінки дебіторської заборгованості на дату балансу, а саме в розрахунку чистої

вартості реалізації, адже за кордоном з суми поточної дебіторської заборгованості крім суми резерву сумнівних боргів повинні бути вирахувані вартість повернутих товарів, надані знижки.

Досліджуючи організацію обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ», ми прийшли до висновку, що його стан можна назвати задовільним. Причинами цьому послужили: недосконалість змісту Наказу про облікову політику на підприємстві; відсутність додатку до Наказу - графіку документообігу; відсутність графіка індивідуальної роботи бухгалтера-фінансиста; відсутність посадової інструкції; недосконалість форми обліку.

Доцільно впровадити наступні вдосконалення щодо змісту наказу про облікову політику: визначити порядок визнання дебіторської заборгованості; вказати обраний альтернативний метод розрахунку резерву сумнівних боргів; фіксувати значення коефіцієнта сумнівності, порядок визначення величини резерву сумнівних боргів.

У процесі діяльності бухгалтеру фінансисту слід приділити увагу саме недолікам в обліковому процесі, які були нами виявлені. Насамперед, це стосується впровадження відомості аналітичного обліку дебіторської заборгованості, методики розрахунку резерву сумнівних боргів, документального оформлення видачі коштів під звіт, документування інвентаризації дебіторської заборгованості.

Контроль за порядком здійснення касових операцій можна вдосконалити шляхом застосування банківських платіжних карток, що значно зменшить можливість зловживання, адже буде використовуватись непрямий доступ до грошових коштів.

Ми вважаємо, що необхідно на підприємстві удосконалити систему внутрішнього контролю, адже контрольних процедур поверхового характеру з боку головного бухгалтера підприємства є недостатнім, а за результатами проведеного дослідження надається узагальнена інформація по підприємству, а по окремому об'єкту обліку контроль може здійснюватися лише в рамках

внутрішньогосподарського.

Зважаючи на ваші спостереження та висновки, стосовно необхідності удосконалення системи внутрішнього контролю, ось кілька рекомендацій, які можуть допомогти зміцнити внутрішні контрольні процедури на підприємстві:

– Розроблення та впровадження чітких внутрішніх політик та процедур:

Створіть та впровадьте документовані внутрішні політики та процедури, які охоплюють ключові області фінансового обліку, такі як дебіторська та кредиторська заборгованість, операції з грошима, резерви та інші. Забезпечте їх регулярне оновлення та відповідність законодавству.

– Розподіл обов'язків та визначення відповідальностей:

Визначте чітко обов'язки та відповідальності для різних працівників, які займаються фінансовими операціями. Запобігайте концентрації функцій та розділіть завдання між різними особами для забезпечення взаємного контролю.

– Впровадження систем автоматизації та моніторингу:

Використовуйте сучасні інформаційні системи для автоматизації фінансових процесів та моніторингу фінансових транзакцій. Це може допомогти зменшити ризик помилок та недорозумінь.

– Проведення регулярних аудитів та перевірок:

Плануйте регулярні внутрішні аудити для оцінки ефективності внутрішнього контролю. Аудиторські перевірки можуть допомогти виявити можливі ризики та недоліки, а також рекомендації щодо їх виправлення.

– Організація навчань та підвищення кваліфікації:

Забезпечте навчання та підвищення кваліфікації персоналу, щоб вони були ознайомлені з внутрішніми процедурами та знавали сучасні підходи до фінансового управління.

– Впровадження етичних стандартів та внутрішнього контролю:

Створіть та впровадьте кодекси етики та внутрішній контроль, які сприяють чесності та відповідальності працівників.

Ці заходи можуть допомогти удосконалити систему внутрішнього контролю та забезпечити надійність та точність фінансового обліку на підприємстві.

Так, впровадження вказаних заходів допоможе покращити систему внутрішнього контролю та забезпечить надійність та точність фінансового обліку на

ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ». Результатом буде підвищення ефективності управління фінансами, зменшення ризиків та покращення довіри стейкхолдерів. Наведені рекомендації спрямовані на забезпечення дотримання високих стандартів фінансового обліку і внутрішнього контролю, що є важливими компонентами стабільної та успішної діяльності ТОВ «АЛЬФА СОЛЮШНЗ ДЕВЕЛОПМЕНТ».

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Алпато Н. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві. *Все про бухгалтерський облік*. 2018. № 109. С. 69-73.
2. Бавико О.Є. Позитивна складова фінансової відповідальності. *Форум права*. 2016. № 1. С. 13-18.
3. Бабій Л. І. Вдосконалення обліку безнадійної дебіторської заборгованості. *Економіка та держава*. 2019. №9. С. 23-25.
4. Белозерцев В. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві. *Економіст*. 2009. №11. С. 23–28.
5. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2018. № 12. С. 24-37.
6. Білуха Н.А. Курс аудита : підручник Київ : Вища школа : КОО Т-во «Знання», 2009. 574с.
7. Білуха, М. Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник Київ : КДТЕУ, 2000. 692 с.
8. Бланк І. О. Управління фінансами підприємств : підручник Київ : КНТЕУ, 2006. 780 с.
9. Бокун О. Розвиток внутрішнього аудиту в Україні. *Вісник НБУ*. 2020. № 1. С. 11-14.
10. Боліцька В.В. Борги підприємств України: проблеми не розв'язуються. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. №2. С. 48-60.
11. Бондарева, О. Експорт товарів. *Бухгалтерія*. 2021. № 8. С. 31-36.
12. Бондарева О. Резерв сумнівних боргів: зміни чи без змін?! *Бухгалтерія*. 2020. № 10. С. 33-35.
13. Бутинець Ф.Ф. Контроль і ревізія : підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» Житомир : ЖІТІ, 2000. 512 с.
14. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку : навч. посібник Житомир : ПП «Рута», 2009. 472 с.

15. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність: навчальний посібник для студентів вузів. Житомир : ЖІТІ, 2015. 480с.
16. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник Житомир: ЖІТІ, 2015. 608 с.
17. Вишневецький М. Інвентаризація розрахунків. *Податки та бухгалтерський облік*. 2021. №88 С. 12-13.
18. Власова В.М. Основи підприємницької діяльності: економічна теорія, маркетинг, фінансовий менеджмент. Київ : Думка, 2009. 496 с.
19. Войналович О. М. Організація бухгалтерського обліку: загальні основи. *Податки та бухгалтерський облік*. 2020. №55. С. 5-12.
20. Голов С.Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Лібра, 2006. 704 с.
21. Голов С.Ф. Чи перешкоджає НП(С)БО 16 «Витрати» економічній роботі на підприємстві. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2019. № 5. С. 3-10.
22. Головачко В. М. Проблеми обліку резервів сумнівних боргів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2020. С.181-187.
23. Гончаренко Н.В. Проблеми розвитку торгівлі сільськогосподарською продукцією. *Економіка України*. 2017. № 7. С. 24.
24. Городянська Л., Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2020. № 6. С. 9-17.
25. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : А.С.К., 2011. 266 с.
26. Гриб Ю. Безнадійна заборгованість. *Бухгалтерія*. 2018. № 30. С. 24-27.
27. Губіна І. Інвентаризація розрахунків. *Бухгалтерія*. 2021. № 39. С. 43-48.
28. Гуня В. О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. *Економічний простір*.

2014. № 19. С. 124–131.

29. Гура Н. Визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток за Податковим кодексом України. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 5. С. 22-26.

30. Дубровська Є. В. Дослідження сутності поняття «дебіторська заборгованість» *Вісник Сумського державного університету*. Сер. Економіка. 2009. № 2. С. 202-205.

31. Жарикова А. Проблеми обліку простроченої дебіторської заборгованості. *Економіст*. 2019. №12. С. 52-55.

32. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. Київ : Т-во «Знання» КОО. 2009. С. 158.

33. Зубрицька І. Резерв сумнівних боргів - як його показати в балансі. *Дебет-Кредит*. 2010. № 4. С. 12-17.

34. Касич А. О. Відмінності встановлення фінансового результату в бухгалтерському та податковому обліку. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 2(116). С. 185–191.

35. Касич А. О. Еволюція наукових підходів до формування облікової політики підприємства. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. Кременчук : КрНУ, 2013. Вип. 1/2013 (78). С. 172-181.

36. Кім Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури. 510 с.

37. Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз. Київ : ЦУЛ, 2002. 452 с.

38. Кручак Л.В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. №12. С. 161-165.

39. Корніюк О. Карткові розрахунки: пріоритети розвитку. *Бухгалтерія*. 2020. № 14. С. 69-71.

40. Кужельний М. Теоретичні аспекти бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік і аудит : Науково-практичний журнал. 2018. № 8/9. С. 45-49.

41. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Вид-во «Центр навчальної літератури», 2020. 524 с.

42. Лищенко О. Г. Управління дебіторською заборгованістю як фактором фінансової стійкості підприємства. *Вісник Запорізького державної інженерної академії*. 2008. № 4. С. 3.

43. Лігоненко Л. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. Київ : КНТЕУ, 2005. 276с.

44. Лучков О. І. Визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. №1. С. 22–26.

45. Мараховська Т. М. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Вісник Вінницького національного аграрного університету*. 2009. № 4. С. 34.

46. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2020. № 12. С.12-18.

47. Момот Т. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2011. 712 с.

48. Мних Є. Економічний аналіз у системі антикризового управління підприємством. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2019. № 6. С. 33.

49. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Мінфін. України від 07.02.2013 № 73. Дата оновлення: 12.01.2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 15.10.2023).

50. Нашкерська М. М. Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2009. № 4. С. 136–140.

51. Ніколаєнко О. Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 7.

С. 141-146.

52. Новицька Н. В. Теоретичні аспекти понять «дебіторська заборгованість» і «кредиторська заборгованість». *Актуальні проблеми економіки*. 2012. С. 286-290.

53. Павлюк І. Проблеми бухгалтерського обліку реалізації товарів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2020. № 1. С. 41-54.

54. Пеняк Ю. С. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 24. С. 229-235.

55. Петрик О. Аудит дебіторської заборгованості відповідно до НП(С)БО. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2019. № 7. С. 10-19.

56. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2012 р. № 2755-VI. Відомості *Верховна Рада України*. 2012. Дата оновлення: 11.04.2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 20.08.2023)

57. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : затв. наказом Мінфін. України від 25.10.99 р. №725/4018. Дата оновлення: 29.09.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 15.10.2023).

58. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» : затв. наказом Мінфін. України від 10.08.2000 р. № 193. Дата оновлення: 12.01.2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 15.10.2023).

59. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Мінфін. України від 30.11.1999 № 291. Дата оновлення: 09.12.2011. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 15.09.2023)

60. Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів : постанова Кабінету Міністрів від 02.02.2011 р. № 98. Дата оновлення: 01.07.2022. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 08.09.2023)

61. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Міністерство фінансів України від 24.05.1995 №88. Дата оновлення: 28.12.2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 08.10.2023)

62. Романів Є.М. Контроль і ревізія : навч. посіб. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2020. 320 с.

63. Рубан Н. Оформлення розрахунково-касових документів. 2019. № 9. *Економічний простір* С. 28-31.

64. Рудницький, В.С. Методологія і організація аудиту : навч. посіб Тернопіль : Економічна думка, 2008. 192 с.

65. Савчук, В. Внутрішній аудит в системі управління корпоративним підприємством . *Економіка України*. 2011. № 5. С. 50-56.

66. Самарченко О. Облік і списання грошової заборгованості. *Бухгалтерія*. 2015. № 48. С. 33-38.

67. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. Київ : А.С.К., 2011. 784 с.

68. Усач Б.Ф., Душко З.О., Колос М.М. Організація і методика аудиту. Київ : Знання, 2010. 295 с.

69. Фісуненко П.А. Покращення управління дебіторською заборгованістю сучасних підприємств. *Економічний простір*. 2013. № 75. С. 250–262.

70. Ямненко Г. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Траєкторія науки*. 2017. Т. 3, № 2. С. 51-57.

71. Bond, Cecil J. Credit management handbook: A complete guide to credit and accounts receivable operations New York : McGraw-Hill, 1993. 724 p.

72. Économie et gestion de la qualité des eaux; trad. et adapté par H. Levy-Lambert ; préf. de M. Lalloy . Paris : Dunod, 1967. XXV, 267 p.

73. Extreme Wetterereignisse und ihre wirtschaftlichen Folgen : Anpassung,

Auswege und politische Forderungen betroffener Wirtschaftsbranchen Berlin: Springer, 2005. XI, 246 p.

74. Hoyle, Joe B. SFAS 141 & 142 update for use with Advanced accounting . 6. ed. New York, New York[etc.]: McGraw-Hill. Irwin, 2001. p.4

75. Kneese, A. V. Studies financial institutions: commercial bank. New York[etc.]: McGraw- Hill, 1994. 652 p.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Облік розрахунків з покупцями і замовниками

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1	Повернено покупцям (замовникам) з каси підприємства надмірно сплачену суму за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи, послуги	361,362	301,302
2	Те саме, з поточних рахунків підприємства	361,362	311,312
3	Відображено отримання доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	361,362	701-703
4	Відображено отримання іншого операційного доходу від реалізації інших оборотних активів, від здачі в операційну оренду основних засобів, від операційної курсової різниці при розрахунках з іноземними покупцями та замовниками	361,362	712-714
5	Надійшла готівка в касу підприємства від покупців та замовників у рахунок оплати продукції, товарів, робіт і послуг	301,302	361,362
6	Надійшла оплата за продукцію, товари, роботи, послуги на рахунки підприємства в банках	311,312, 313, 314	361,362
7	Отримано короткострокові векселі від покупців та замовників за відвантажені продукцію, товари, виконані роботи і послуги	341	361
8	Придбано еквіваленти грошових коштів у рахунок погашення заборгованості покупців та замовників	351	361,362
9	Придбано інші поточні фінансові інвестиції в рахунок погашення заборгованості покупців та замовників	352	361,362
10	Здійснено зарахування взаємної заборгованості між продавцем і покупцем за відвантажені інші оборотні активи	685	361,362
11	Списано безнадійну дебіторську заборгованість покупців і замовників за рахунок створеного резерву сумнівних боргів	38	361,362
12	Продано банку дебіторську заборгованість покупців та замовників у рахунок погашення заборгованості продавця банку за отриманими довгостроковими кредитами	501,502	361,362

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 – Облік інших операцій, пов'язаних з видачею авансів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1	Видано аванси підприємствам і організаціям: - готівкою з каси - з поточного рахунку в іноземній валюті - за рахунок акредитиву - за рахунок кредитів банку	371 371 371 371	301 312 313 501,601
2	Надходження основних засобів за рахунок попередньої оплати у разі, якщо об'єкт: - не вимагає монтажу - вимагає монтажу - на суму ПДВ	10 15 644	371 371 371
3	Отримано виробничі запаси та МШП, за які раніше було перераховано передоплату (аванс): - на купівельну вартість без ПДВ - на суму ПДВ	20,22 644	371 371

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 – Бухгалтерський баланс ТОВ «Альфа Солюшнз Девелопмент» (Звіт про фінансовий стан)

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Основні засоби:	1010	800	800
Первісна вартість	1011	13900	13900
Знос	1012	(13100)	(13100)
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	800	800
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	16700	32000
Поточна дебіторська заборгованість	1155	12400	7600
Гроші та їх еквіваленти	1165	300	1900
Інші оборотні активи	1190	5000	8300
Усього за розділом II	1195	34400	49800
Баланс	1300	35200	50600

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Капітал	1400	3000	3000
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-11300	-9700
Неоплачений капітал	1425	(3000)	(3000)
Усього за розділом I	1495	-11300	-9700
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
товари, роботи, послуги	1615	19700	7600
розрахунками з бюджетом	1620	500	500
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	26300	52400
Усього за розділом III	1695	46500	60300
Баланс	1900	35200	50600

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1 – Фінансова звітність ТОВ «Альфа Солюшнз Девелопмент»
(Звіт профінансові результати)

Стаття	Код рядка	За звітній періоду	За попередній періоду
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	172200	332600
Інші доходи	2160	-	-
Разом доходи (2000+2160)	2280	172200	332600
Собівартість реалізованої продукції (товарі, послуг, робіт)	2050	(170200)	(329800)
Інші витрати	2165	(-)	(-)
Разом витрати (2050+2165)	2285	170200	329800
Фінансовий результат до оподаткування (2280-2285)	2290	2000	2800
Податок на прибуток	2300	(400)	(400)
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310	-	-
Чистий прибуток (збиток) (2290-(+)2310)	2350	1600	2300